

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI“

Anul III
N-rul 11

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 14 MARTIE 1926

C U P R I N S U L :

- PROBLEME SOCIALE:** *Filosofia contemporană* **Mircea Florian**
„Politica“ lui Aristotel **Șt. Bezdechi** ✕
Charles Fourier **N. Ghiulea**
Minimata faptă culturală a „Extensiunii Universitare“ **Ion Breazu**
- POLITICA EXTERNĂ:** *Rusia și Societatea Națiunilor* **N. Dașcoviici**
- INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE:** *Cel mai oropsit ram al literaturii românești: literatura didactică* **Onisifor Ghibu** ✓
- DISCUȚII LITERARE:** *Asupra limbii — cum se scrie în zilele noastre* **Ion Gorun**
- ACTUALITĂȚI:** *Dincolo de masca Ungariei* **Horia Trandafir**
- CRONICA MEDICO-SOCIALĂ:** *Campania antituberculoasă — Oficiu de orientare profesională pentru copii — Soc. „Principele Mircea“ — Avertismente volante* **Aurel Voina**
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE:** *Conferințe (Mărioara Șerban: Chestiunea Shakespeare-iană; M. Botez: Femea în timpurile moderne) — Opera (Ebreea). — Concerte (Concertul conservatorului). — Cărți, reviste, ziare (Constanța Hodoș: „Rodica“ în vârtejul războiului; Revista Universitară; Năzuința Românească; Neamul Românesc Literar; Viața Românească)* **B. & B.**
- SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ ȘI FINANCIARĂ:** *Vitele Ardealului. — Chestiunea mașinismului agricol. — Impozitele pe spectacole. — Reducerile pe C. F. R. — Dunărea navigabilă. — Impunerea la lux a mobilelor. — Ultimul număr indice* **N. Ghiulea**
- FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE:** *A cruța timpul. — Criza din Franța. — Greva studentescă. — Greva avocaților. — Aspecte morale din Europa. — Adunarea generală a Societății „Caritatea“. — O soluție în chestia fixării salariilor muncitorești. — Aniversarea lui Masaryk. — Monumentul Eminescu. — Catalogul ziarelor din România. — Erata. — Bibliografie.*

**REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51**

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru străinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MÂINE

COMITETUL DE DIRECȚIE: V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, Ioan Lușpaș, Onisifor Ghițu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ioan Clopoțel.

COLABORATORI: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, I. Băilă, Ax. Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, O. Boitoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma, A. Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Azente Iancu, dr. I. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosif, dr. Victor Jinga, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simion Mehedinți, Ștefan Meteș, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ioan Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, dr. Cornel Radu, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. P. Sergescu, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, dr. Dom. Stanca, Fl. Ștefănescu-Goangă, P. Suciș, dr. M. Suciș-Sibiianu, C. Sudețeanu, inginer Șulufiu, Gavril Todica, D. Tomescu. Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

REPREZENTANȚI IN PROVINCIE:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. Vasile Gherasim
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Șt. Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: prot. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu, redacția „Cartea Satelor“
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: Ion Vida
Zălau: prof. Ghergariu
Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramureș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rafiroiu
Săliște prof. Alex. Iosof
Sighișoara: Șerban G. Șerban
In București: G. Vlădescu-Răcoasa
In Paris: Adrian Corbul
In Roma: N. Buta
In Berlin: N. Bagdasar

„NORA“ SOBE ARTISTICE DE FAIANȚA
SE POT COMANDA DIN CLUJ
CALEA REGELE FERDINAND 38.

LA MAGAZINUL FABRICII „IRIS“

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand 11.

Mare depozit de lămpi
și material electric!!

Vânzare en-gros și en-detail.

ARONSON

MARE CASĂ DE EXPEDIȚIE ȘI
TRANSPORT, CU LEGĂTURILE CELE
MAI SIGURE IN ȚARĂ ȘI STREINĂTATE
FIRMĂ VECHIE DE PERFECTĂ ÎNCREDERE

B R A Ș O V,

Piața Libertății

(CASA VECHIE A SFATULUI ORĂȘENESC)

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE — BRAȘOV

FABRICA DE PIELĂRIE

GHETE, CURELE
DE TRANSMISIE

PIELĂRIE FINĂ

**FRAȚII
RENNER**

& CO.

SOC. AN. — CLUJ

ADRESA TELEGR.: „DERMATA“

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
PIAȚA UNIREI No. 8. TELEFON 308
CALEA VICTORIEI 51
Cluj, Duminecă 14 Martie 1926

Anul III

Nrul 11

NUMĂRUL: LEI 12

Filosofia contemporană

A pune la curent societatea noastră cu elaborările domeniului social de gândire, este una din grijile programatice ale Societății de mâine. Pentru a răspunde în mod mai complet obligațiilor contractate prin caracterul social al revistei noastre, ne-am hotărât să facem un pas mai departe. Am inițiat o anchetă socială. Am formulat un chestionar filosofic și paralel unul sociologic, pentru a limpezi stadiul contemporan al celor două discipline importante în streinătate și la noi. Ne-am adresat în vederea obținerii unor lămuriri cât mai ample câtorva personalități „oficiale”, deținătorilor catedrelor de filosofie și sociologie ale universităților românești din patrie. Problemele sociale au luat un avânt îmbucurător la noi, grație interesului deșteptat în tineretul universitar și în rândurile intelectualilor prin catedra universitară și prin Institutul social român de sub președinția d-lui D. Gusti. Ancheta noastră socială, prin caracterul său informativ, credem se face necesară, întâiu prin faptul, că se dă societății posibilitatea de-a-și crea un spirit de justiție și autocritică punându-se la curent cu problemele sale cardinale, apoi are un efect practic prin stimulul ce-l va stârni în cititori pentru noi adănciri ale fenomenelor sociale, și în sfârșit o asemenea anchetă sporește conștiința socială a membrilor societății. Incepând cu numărul nostru viitor vom publica răspunsurile mai multor sociologi. De data aceasta dăm articolul d-lui Mircea Florian dela Universitatea din București, ca răspuns la chestionarul nostru filosofic. D. Mircea Florian este autorul unei „Introduceri în filosofie” și al „Artei de a suferi”, ambele volume în editura Sococ. D. Florian este unul dintre comentatorii cei mai autorizați ai lui Kant.

Prelegerile sale asupra filosofiei kantiene se bucură de o apreciere ce a trecut cadrele universitare; dealtfel d-sa a publicat despre Kant o serie de articole într-o revistă craioveană. Problemele filosofice puse de d-sa în răspunsul la chestionarul nostru credem că vor fi urmărite cu atențiunea cuvenită. Întrebările chestionarului nostru filosofic sunt următoarele:

1. Care este stadiul filosofiei contemporane și ce viitor îi atribuieți?

2. Avut-a filosofia vre-un rol în dezvoltarea noastră socială?

3. Care este faza actuală a preocupărilor filosofice în societatea românească și ce perspective i se deschid?

4. Care este situația filosofiei în învățământ?

RASPUNSUL D-LUI MIRCEA FLORIAN

Firește un chestionar, când e lipsit de naivitate și când din aceste motive elimină ca necuviincios un răspuns zeflemist, te împresoară nu numai de perplexități psihologice, dar și de vădite scrupule logice. Depășind fatal frontierele scopului precis, pentru care a fost pus la cale, având ecouri nebănuite și deșteptând speranțe sau desamăgiri înăbușite, un astfel de chestionar devine uneori o neplăcută scrutare a conștiinței. Cum vei putea exprima prima fără a aluneca în plicticoasă disertație sau din contra în tirade cu efecte egoiste, tot ceea ce un sentiment de lealitate intelectuală îți dictează imperios pentru lămurirea unor probleme pe cât de pasionante (în latura teoretică) pe atât de redutabile? Cum vei putea ocoli deopotrivă optimismul fals și pesimismul enervat, păstrând media tibnită a realității? Chestionarul Dv. m'a tulburat și totuși, sau tocmai de aceea, mă voi sili a da un răspuns după puterile mele. Că l-ați întocmit, e dovedea cea mai vorbitoare că ați simțit însemnătatea lui. Chestionarul pune apăsător degetul pe un punct nevralgic al culturii timpului nostru.

I. Peste cele patru întrebări — constatatarea e elementară — planează ca o poruncă metodologică lămurirea înțelesului filosofiei. Cum să vorbești de stadiul și viitorul (evitând profețiile atât de plăcute raționalismului ca și misticismului) sau de faza și situația filosofiei la noi sau aiurea, fără a examina, cum se zice, în prealabil obiectul filosofiei? Nimeni nu e obligat a vorbi de ceea ce nu cunoaște bine (sunt poate candid!).

Ca prea modest învățător în ale filosofiei nu-mi pot ascunde mâhnirea față de împrejurarea că dintre toți termenii filosofici, acela care e mai puțin lămurit, acela care a fost mai adesea uzurpat, e chiar termenul de *filosofie*. Te cuprinde descurajarea. După mai bine de două mii de ani închinăți și filosofiei, nu știm încă indiscutabil: ce e filosofia. Dacă nici filosofii nu sunt de acord asupra imputernicirilor filosofiei, ce să așteptăm dela cei care din diferite motive stau *extra muros*? Nu mă înșel adăogând: principalele antagonisme filosofice, mai ales, ale timpului nostru, sunt în prima linie o luptă pentru statornicirea hotarelor. Seriozitatea acestei lupte nu poate fi îndestul exagerată. „E de neertat, e chiar criminal a ne ocupa de alte chestiuni, câtă vreme chestiunea obiectului filosofiei, cea dintâiu și cea de temelie, această chestiune vitală pentru filosofie, e tăgăduită sau nerezolvată.”

Imi pare rău că această frază, care e un strigăt de suferință, a fost scrisă întâiu de un altul. Am trăit și eu gândul lui atât de lucid. La ce bun să pierzi timpul cu sterpe analize de amănunt, când nu ești sigur de poți atribui sau nu filosofiei acele analize? Nesigurantei în circumscrierea filosofiei se datorește în bună parte diletanțismul și scoborirea nivelului filosofiei contemporane.

Simplificarea unei chestiuni e bună sau rea, după cum e dictată sau nu de fapte. Sunt convins că nu voiu intra în conflict cu faptele încercând o sumară conturare a atribuțiilor filosofiei.

Nu numai în vremea de față, dar și în trecut, filosofia a prezentat două chipuri mai reliefate. 1) Filosofia a fost subordonată preocupărilor vitale de ordin etic, religios, social, chiar estetic, și în această ipostază ea s'a transformat în *speculație*, în ideologie, având misiunea de a crea un fictiv alibi teoretic acelor „intime aspirații”, de

a înfiripa o justificare „rațională“ a dorințelor omului. Pe acest plan filozofia a devenit o „metafizică“ (nuca e goală!) sau ceea ce un popor cunoscut numește *Weltanschauung*. În metafizica tradițională toată construcția ideologică este doar o umplură de „idei abstracte“, menită a legitima ontologic certe și determinate aspirații sentimentale. (Legitimarea ontologică: o pretinsă demonstrare a unei realități nesensibile care ar trebui să acorde satisfacție aspirațiilor „interiorului“). Pentru a curma orice echivoc declar că nu sunt contra metafizicii din preferințe personale. Simpatii mele se îndreaptă dimpotrivă spre metafizică. Cine n'ar vrea să fie în posesia unor adevăruri metafizice; cine n'ar vrea să creadă? Dar nu e vorba de simpatii și de voință, ci de fapte și dovezi obiective. Una e înclinarea mea „intimă“, și alta e adevărul.

Am putea eticheta cel dintâiu înțeles al filozofiei, servindu-ne de un termen destul de cunoscut azi: *pragmatism*. Pragmatismul, în sens generic, e filozofia pusă în dependență de interesele practice ale omului, adesea ale individului; este deci speculația în care dorințele și preferințele decid ce este adevărat sau nu, ce este real sau nu. Inchipuți-vă: dorința e transformată în criteriul realității!

Pragmatismul în forma lui inițială și spontană este o „filozofie“ foarte veche; sub acest raport frunzașul pragmatist W. James avea desigur dreptate când subintitula o operă a sa de popularizare: „un nume nou pentru vechi metode de gândire“. Misticismul însuși în aparență contemplativ și deslipit de bunurile lumesti, e un pragmatism deghizat.

2) Se recunoaște filozofiei o valoare strict teoretică, atribuindu-i-se drept scop sau temă analiza precisă a unui grup de fapte specifice, fapte ce au ca notă comună o valoare constantă pentru orice spirit obiectiv. Acest grup de fapte, a căror natură immanentă este neatârnamarea de interese și de sentimente, alcătuiește un domeniu aparte, ireductibil și inalienabil. Acest mod de a filozofa a fost numit „științific“; și prin urmare s'a scris: „filozofie științifică“. Termenul de „științific“ are pentru filosof un sens exclusiv metodic: modul de a privi faptele independent de ecoul lor afectiv, de aspirațiile noastre de mângâere și fericire.

Filozofia are deci o temă autonomă, independentă de bunul nostru plac și de înclinările noastre normaliste. Precum nu suntem liberi a alege între vis și realitate, tot așa nu aflăm de voința noastră a impune filozofiei orice fel de obiect. Acesta se impune sin-

gur. Celce nu recunoaște că în filozofie există o seamă de fapte și de probleme obiective, suprimă orice înțelegere. Înțelegerea e un acord, iar acordul presupune o bază comună nu numai de metodă dar și de obiect. Pentru toate aceste cuvinte filozofia în al doilea sens este și trebuie să fie *antipragmatistă* din instinct de conservare. Obiectul filozofiei e *ceea ce există*, nu ceea ce îi place unuia sau altuia să existe.

În rezumat: obiectul filozofiei a fost definit sau în raport cu „instinctul vital“, cu preferințele omului, și atunci ea s'a prezentat ca o „explicare“ a naturii *ex antologia hominis*; sau a fost definit în raport cu datele obiective, și în cazul acesta ea s'a prezentat ca o explicație a lumii *ex analogia universi* (termenii aparțin lui Bacon).

În prima ipoteză, filozofia a luat aspectul de ideologie speculativă variabilă paralel cu aspirațiunile momentului sau epocii, de ideologie oarecum servilă și versatilă; în a doua ipoteză filozofia a reușit a-și menține obiectul, problemele și uneori chiar soluțiile dealungul veacurilor. Neisbânda de până acum a cugetării filozofiei se datorește dominării primei ipoteze. Căci eșafodajul ideologic, pururea fragil, era amenințat a se prăbuși odată cu năzuințele și sentimentele, din care se alimenta și cărora drept recunoștință le servea de justificare pseudorațională. Teoria în această delicată postură era obligată — uneori susținută de perspectiva sancțiunilor severe — să înjghebeze mituri și metafizici.

Caracterul pregnant al filozofiei contemporane e lupta înverșunată între cele două tabere. Lupta cea mare a timpului e între felurile nuanțe de pragmatism spontan sau reflectat și antipragmatism. E de prisos a arăta de ce astăzi valul de utilitarism și de sentimentalism ocult ridică antipragmatismului mari greutăți, se înțelege, de fapt nu de drept.

Prăbușirea metafizicii tradiționale către finele veacului al 18-lea este după W. Dilthey cel mai mare eveniment din cultura occidentală. Dar metafizica, preparată după vechea rețetă (o nouă rețetă nu s'a inventat) resistă încă precum ne dovedesc unele curente sgomotoase ale timpului nostru. Metafizica, fiind gonită din științele naturii, s'a refugiat în istorie și știința culturii — sunt cunoscute îndrăznețele speculației istorice ale unora din contemporani — și totdeauna reclamă dârz din nou printr'o minoritate agitată dreptul la o existență preocupătoare. Spre marea ei noroc curentele filozofice, care începând cu jumătatea veacului trecut s'au considerat

drept științifice (d. p. pozitivismul), nu posedă arme potrivite de luptă și nici suficientă rezistență morală. Pozitivismul, care ar putea duce lupta, e provăzut cu instrumente cam primitive de luptă.

Stadiul actual al filozofiei mi-se înfățișează astfel: ciocnirea violentă între vechea metafizică și „filozofia științifică“ a pricinuit o îngrijitoare anarhie în cultura vremii. Metafizica face încă odată dovada incapacității ei congenitale de a înfiripa o doctrină satisfăcătoare. Ba chiar noua metafizică *antiraționalistă* provenită mai ales din Germania, țara tuturor efemeridelor, este încă mai neputincioasă și de aceea mai nesinceră.

Obișnuita „filozofie științifică“ e incapabilă de a rezista puhoiului. Cauza: e prea puțin filozofică și prea mult naturalist științifică. Rezultatul: o paralizie generală a culturii care, oricum, nu se poate lipsi de o filozofie; o pulverizare generală a temeliiilor. Leacul se impune dela sine: o revizuire a noțiunilor filozofice, o refacere prudentă și respectuoasă față de tot ce e valabil și viabil în munca filozofică a trecutului. Buletinul filozofic al vremii: o recăldire pe tăcute și, firește, susținută de un cerc restrâns și puțin popular. Popularitatea nu e neapărat necesară deocamdată. Esoterismul nu e voit, ci impus. Da, aci am ajuns: claritatea a devenit esoterică. O explicație ar fi: permanentul conflict între adevăr și interes este din nou acut. Filozofie în subordine sau filozofie liberă; filozofie cu răspundere dictată din afară sau filozofie cu răspundere recunoscută spontan; disciplină sau nedisciplină intelectuală?

Nu sunt deloc intolerant și mi-ar părea rău să știu că fac o asemenea impresie. Liber e oricine să-și făurească o metafizică după îndemnul inimii, sacrificând astfel vechiului pragmatism. Nu vreau să stric plăcerea nimănu; nu sunt pedant. Mă rog, din momentul ce se simte bine la sânul metafizicii! Dar în casa Domnului sunt și alte încăperi mult mai spațioase, mai luminoase și mai aerisite.

Drept încheere încă o observație. O filozofie fundată, zice-se, pe cerințe practice, cărora ea le pune la dispoziție o fictivă legitimare; o filozofie, care se mândrește cu efectele ei în ordinea „vieții“, trebuie să fie judecată întâiu prin raportarea ei la aceste cerințe și efecte. Deaceia imi e tot una, dacă cineva afirmă numai, așa „teoretic“, bunăoară, realitatea nesensibilă a unei Ființe perfecte, a unei lumi ideale, etc. Valoarea și seriozitatea afirmăției stau în răsunetul ei moral, în puțința de ridicare spirituală, în efi-

ciența ei practică. Este oare cel ce crede în această Ființă sau în această lume mai bun decât cel ce nu crede? Dacă se întâmplă a fi și mai rău, poate (ca o explicație) sub presiunea împrejurărilor, atunci pentru orice om imparțial credința lui e inexistentă, e o glumă cu un parfum indoelnic.

II. Dacă filosofia a avut vre-un rol în dezvoltarea de până acum a poporului român? Întrebarea mă surprinde într-o câtva. Avut-a oare filosofia vre-un rol în dezvoltarea de până acum a poporului român? Carența filosofiei e o imposibilitate. Filosofia e o categorie culturală inevitabilă, cel puțin la popoarele mai mult sau mai puțin occidentalizate și creștinizate.

În discuție stă doar: care filosofie a avut un rol oarecare în formarea culturală a neamului românesc? Situația fiind simplă, răspunsul nu e greu. Până la avântarea culturală a neamului în sfera spiritualității apusene, elementul filosofic a fost în genere o simplistă teologie, o metafizică populară, impusă și primită dogmatic, un conformism ideologic rudimentar, care nu poate fi considerat propriu românesc.

Asimilarea parțială și cam superficială a filosofiei occidentale a produs cu toate acestea un fenomen surprinzător de îmbucurător. Tendința generală a mișcării filosofice în România secolului al 19-lea este o apropiere de filosofia oarecum exactă, sub formele convergente de criticism Kantian, de pozitivism și în cele din urmă de evoluționism, forme în care idealismul și realismul își disputau supremația. Searbădul spiritualism francez din vremea Restaurăției a prins doar slabe rădăcini; în schimb un materialism, în care s'a turnat apă din felurite izvoare, a creat un sistem veritabil, sistemul lui Conta, care nu s'a impus, deși poseda elemente utilizabile. Fi-rește această eflorescență a unui materialism eclectic era în consonanță cu tendința generală spre o filosofie din care îți rămâne ceva.

Doctrina schopenhaueriană, un vâ-lstar al Kantismului, s'a bucurat la un moment dat de mare trecere și a avut mai mult un răsunet poetic sau mai exact, literar, fapt lesne explicabil pentru orice cunoscător al „Lumii ca voință și reprezentare“. Schopenhauer era înainte de toate un genial cunoscător al artei.

Se părea că filosofia, în ciuda unei sărace producții, era pe punctul de a deveni sufletul culturii noastre. N'ar fi fost un fapt anormal; căci filosofia este cronologic cea dintâiu manifestare de viață reflectată a unui popor vâ-

jos. Modelul îl cunoaștem cu toții: Elenii. Preocupările filologice și istorice — poate și azi mai nemijlocit *utile* — vin în urmă și au o valoare inegală. Istoria premerge filologiei, care încheie bilanțul unei culturi spontane, dar prin ea însăși nu poate crea una nouă.

III. Cam aceasta era faza filosofiei în România la izbucnirea războiului. Tocmai senin nu era cerul gândirii. Dar de atunci, după război, cerul s'a întunecat de tot. Antagonismul între filosofia pragmatistă, după pofta inimii, și filosofia antipragmatistă a izbucnit și la noi, se înțelege, în porții liliputane. Sincronic acestei lupte și ca un simptom al descompunerii întâlnim pe de o parte lipsa de priecere pentru studii desinteresate și pur filosofice, iar de alta răceala specialiștilor față de filosofie. Fiecare specialist se cantonează prudent în domeniul său, în colivia sa; cum să se angajeze într'o încăerare din care poate filosofia va eși sdrobotită și în care totdeauna spiritul științific e în serioasă primejdie. Nepăsarea specialiștilor, care nu sunt totdeauna ciclopi, față de filosofie este doar o altă haină a pragmatismului. E o filosofie fără filosofie. „Să fugim de filosofie“, exclamă filosoful ratat, desorientat sau degustat de vorbărie.

Perspectivile? Așa dar, iar viitorul? Din cele susținute la punctul I, concludia „practică“ și nemijlocită se desprinde dela sine. E nevoie de o purificare a conștiinței filosofice. Pentru aceasta ar trebui să se organizeze o echipă de spirite devotate cercetării sincere și libere de presiuni pragmatiste. Imi pare că s'ar cere prea mult dela necăjiții contemporani.

E însă drumul unic. Precum în viață, oridecâteori o faptă nu sfârșește bine, cel dintâiu gând explicativ e că ea a purces dela premise greșite, tot așa și în filosofie: când nu dă roade mulțumitoare e îndreptățită bănuiala că bazele sunt extrem de șubrede.

IV. Fără îndoială, situația filosofiei în învățământ e direct dependentă de calitatea exponenților filosofici. În școala secundară, unde se dă o primă inițiere filosofică, „specialiștii“ aproape nu mai există. Din acest motiv filosofia școlii secundare nu dă toate rezultatele pe care am fi în drept a le aștepta. Decade. Dealtminteri, obiectele filosofice propuse, logica și psihologia, sunt — din cauza programelor discutabile — împotrivi scopului urmărit. Amintirea acestui învățământ al liceului nu mi-e tocmai plăcută. În particular logica, așa cum era predată

conform programei, independent de valoarea manualelor, îmi deșteaptă și acum reminiscențe ce mă indispun.

În contra aparențelor, logica e disciplina care de vre-o 50 de ani încoace a suferit cele mai vizibile modificări. Programa oficială le ignorează. De asemenea felul cum este impus raportul dintre logică și psihologie e destul de straniu. Psihologia cunoștinței a devenit un capitol al logicei sau mai de grabă logica a devenit un capitol al psihologiei. Așa că rămâne o singură materie filosofică: psihologia, care de sigur nu e lipsită de atracție pentru vârsta frământată a adolescenței. Cred că, pentru salvarea filosofiei în liceu și pentru crearea de posibilități celor pregătiți, se impune o lărgire a programului, nu numai o aerisire să se adauge istoria filosofiei sau o introducere sistematică în problemele filosofiei. Interesul teoretic al acestora din urmă e un fapt controlat.

La Universitate ne apropiem de numărul suficient al catedrelor, totuși filosofia sistematică e oropsită și drept urmare specialistul — căci și în filosofie există doctrine speciale — tinde a monopoliza sau a-i imprima un colorit personal, impunându-i o prismă unilaterală. Să reintegrăm filosofia generală în drepturile ei legitime, să restaurăm raportul firesc de valori și de forțe intrinsece.

De va izbândi resentimentul față de o cultură logicește disciplinată, de va deveni general diletantismul, care trădează voința de negare a oricărei culturi serioase; tardivă, zadarnică, va fi atunci orice împotrivire. Decadența va fi pătruns prin toate porțile cetății.

Mircea Florian

Monumentul Eminescu. — Revista noastră a relevat la timp importanța inițiativei luate la București de un grup de scriitori din jurul revistei „Gândirea“ de a ridica celui mai de seamă reprezentant al geniului românesc, poetului Mihail Eminescu, un monument în capitala țării. Am îndemnat atunci pe cititorii noștri din Ardeal să contribuie cu obolul lor pentru acest fond, dovedind că pe aceste plaiuri este viu cultul înaintașilor glorioși. Cu bucurie constatăm — după un articol al Gândirei — că s'au adunat până acum aproape un milion de lei, cam a patra parte deci din suma necesară ridicării monumentului proiectat. De dorit ar fi ca să continue donațiile cu un elan dublat, dând astfel posibilitate comitetului de inițiativă, compus din oameni meritoși, să ridice un monument demn de poetul Eminescu. Ardeleni, dovediți spiritul vostru de jertfă și setea voastră de fapte nobile trimițând bani pentru monumentul lui Eminescu, ziarului „Cuvântul“ din București, str. Sărindar 4.

„Politica“* lui Aristotel

Politica — adică știința relativă la formarea și viața Statului — e una din scrierile din urmă ale Stagiritului: din orânduirea diferitelor părți, din contradicțiile ce cuprinde, din lacunele ei se vede că lucrarea n'a fost terminată, cu atât mai puțin revizuită de marele gânditor, așa că multe obiecțiuni ce i-se fac, nu se adresează atât autorului, cât împrejurării care nu l'a lăsat să-și termine opera, care, chiar astfel cu toate injuriile pe care i le-a adus timpul și cu toată neisprăvirea ei, ne apare ca o monumentală ruină.

Cartea făcea parte din ciclul scrierilor esoterice, rezervate pentru un număr mai restrâns de intimi inițiați în toate tainele sistemului său.

Lucrarea lui e extrem de concisă, așa că un rezumat e foarte greu de făcut. Cu toate astea, în cele de mai jos vom încerca să redăm chestiunile principale tratate de el, cât și unele din soluțiunile de căpetenie pe care le schițează ca un adevărat maestru acest nemilos anatom al fenomenelor politice.

I. Statul este o asociațiune a oamenilor liberi ființe sociale prin excelență pentru a realiza o viață superioară. Om politic e acela care cârmuește Statul conform regulilor politicii. În Stat, pe lângă ființe libere, sunt și sclavi, aceștia nu formează un element constitutiv al Statului. Sclavia e o instituție inerentă naturii și de ea Statul nu se poate dispensa „decât când suveicile vor țese singure“. Statul s'a născut în chip natural și e anterior familiei și fiecăruia din noi, căci corpul trebuie să existe mai înainte de organe. Dreptatea e o virtute socială, căci dreptul nu e decât ordinea comunității politice.

Statul — adică cetățenii — trebuie să aibă o avere. Un om politic trebuie să cunoască și arta ce se ocupă cu bunurile. Orice lucru are o valoare dublă: de uzaj și de schimb. (Ad. Smith).

Comerțul nu e un mijloc de înavuțire naturală, deci e reprobabil. Moneta s'a născut din nevoia de a avea o măsură comună de schimb. — Elementul constitutiv al Statului e familia. Buna constituție a unui stat atârnă de educația nu numai a bărbaților, ci și a femeilor și a copiilor.

II. Trecând în revistă proiectele de Stat desăvârșit, datorite predecesorilor săi, filozoful le examinează din punct de vedere critic și arată lipsurile și calitățile fiecăreia din ele. Aristotel dezaproabă „comunismul“ recomandat de

Platon. Unitatea împinsă prea departe suprimă Statul, care are nevoie de indivizi specifici deosebiți. Cât privește comunitatea averilor, autorul „Politiceii“ o respinge hotărât cu observația că „cu cât un lucru aparține în comun mai multora, cu atât se are mai puțină grijă de acest lucru“.

„Este mai bine să fie cineva văr adevărat în Statul actual, decât fiu în orânduirea aceasta (a Rep. lui Platon)“. Orânduirea comunistă va produce în mod necesar efecte cu totul opuse aceluia pe care trebuie să le producă legile bine făcute.

E mult mai preferabilă orânduirea de acum (democrația ateniană din timpul lui Aristotel), împodobită de bune moravuri publice și întărită de legi bune.

O greșală pe care o face Platon e că, vorbind de Stat, are în vedere numai două elemente: pământul și oamenii, neținând socoteală de relațiunile cu Statele vecine. Tot astfel, el împarte pământul în loturi egale la cetățeni, fără să determine nimic cu privire la numărul cetățenilor și fără să se gândească că, dacă aceștia sunt lăsați să se înmulțească prea mult, se pulverizează acele loturi de pământ.

Aristotel se ocupă apoi de constituția ideală făurită de Faleas din Calcedon, care susține că averile trebuie să fie egale, și de constituția lui Hippodamus din Milet, pe care o găsește irealizabilă.¹⁾ Cât privește Constituțiile Lacedemonei și a Cretei, ele păcătuiesc prin aceea că se ocupă numai de virtutea războinică a cetățenilor, neglijând ceia ce ar trebui să constituie fundamentul unui Stat adevărat. Constituția Cartaginei — spune Aristotel — greșește prin aceea că pune banul și afacerile mai presus de orice. Tot atât de puțin perfecte sunt și Constituțiunile imaginate și realizate de Solon, Zaleucus, Filolaus din Corint, Harondas și Dracon.

III. În cartea aceasta a lucrării sale, autorul fixează trăsăturile caracteristice oricărei Constituții, stabilind definiția cetățeanului, arătând în ce constă identitatea Statului, care variază odată cu Constituția și cadrul în care pot să varieze Constituțiunile.

Acestea sunt de două feluri: a) bune, — acelea cari au în vedere binele cârmuitorilor și b) rele, acelea cari urmăresc scopuri particulare. Acestea din urmă nu sunt decât o degenerare a celor dintâi. Apoi aceste guvernăminte se mai împart iarăși, din alt punct de

vedere, în chipul următor: în forme pure — monarhie, aristocrația, republică, după cum puterea e în mâna unuia, a mai mulți, sau a tuturor — și în forme degenerate: tirania, oligarhia și demagogia, care corespund una câte una cu cele trei de mai înainte.

După aceia Aristotel se ocupă de suveranitate arătând că ea trebuie să aparție legilor întemeiate pe rațiune, și stabilind totodată legătură intimă ce trebuie să existe între legi și Constituție.

Cu acest prilej, discutând dreptul poporului la suveranitate, filosoful vorbește ca un democrat convins. Iată ce spune el: „Mulțimea în cele mai dese cazuri e un judecător mai bun decât oricare individ. Majoritatea e mult mai anevoie de corupt decât minoritatea.

Când individul e subjugat de mânie sau de patimă, el își falsifică în mod necesar judecata; dar ar fi uimitor de anevoie ca toată majoritatea, în acelaș caz, să se mânia sau să se înșele“.

Pe noi, astăzi, rezultatele studiului asupra psihologiei mulțimilor, ne învață tocmai contrarul, așa că n'am putea subscrie curioasa părere a Stagiritului.

Tot în această carte, Aristotel studiază regalitatea pe care o admite ca o formă de guvernământ numai în cazuri date, mai ales când se găsește un om de geniu, căruia poate fi încredințată.

IV. Planul unui Stat ideal, așa cum îl vrea autorul Politiceii, se găsește expus în cartea a patra. Cât de mult e influențat filosoful nostru de viziunea Ateni în alcătuirea acestei ficțiuni politice, se poate vedea din aceea că și Republica sa ideală are să fie un Stat maritim, care trebuie să posede, ca și Atena, o hegemonie. Decât Statul său n'are să fie un imperiu cuceritor ca Lacedemona sau o Republică comercială, cum era Cartagina. El cerea un Stat cultural al cărui scop de căpetenie să fie a da cetățenilor posibilitatea ca, la adăpostul libertății, pe care li-o acordă munca selavilor și o bună stare materială, să se îndeletnicească cu operele spiritului și cu cultivarea frumosului. Statul lui Aristotel e un Stat cantonal, care nu se deosebește ca întindere de nici unul din micile State grecești existente pe vremea lui. Cetățenii aveau să fie numai Elenii liberi, într'un număr restrâns de câteva mii; lucrătorii nu făceau, și nu puteau face parte din numărul lor, tocmai din pricina definiției Statului, așa cum exista în concepția filosofului. Cetățenii Republicei sale aveau să posede câte două loturi de pământ — la toți deopotrivă — una în interior, și alta la periferia Statului, ca toți să fie deopotrivă de interesați

¹⁾ Politica a fost tradusă în românește de E. Bezdechi și imprimată în ed. „Cult. Națională“.

¹⁾ De aceste două proiecte de Constituții ne vom ocupa într'un articol aparte.

în a respinge eventualele atacuri din afară.

Numărul fix de cetățeni avea să se mențină la nevoie chiar prin mijlocul artificial al avortului.

V. Educația copiilor trebuie să fie unul din obiectele de căpetenie ale legiuitorului, căci nimic nu contribuie mai mult să mențină o Constituție, decât o educație făcută în conformitate cu spiritul acelei Constituțiuni. Intrucât Statul întreg are unul și același scop, educația trebuie să fie în mod necesar, una și aceeași pentru toți membrii săi; educația trebuie să fie publică. Ea trebuie să aibă de scop să deprindă pe viitorul cetățean cu virtutea. Spre a ajunge la acest țel, trebuie mai întâi formate deprinderile și pe urmă rațiunea, adică întâi trupul, cu ajutorul gimnasticii, pe urmă, sufletul, cu ajutorul artelor liberale, literile, muzica, desennul. „Nu trebuie să se facă un joc din instrucțiunea ce se dă copiilor. Omul nu se instruește jucându-se și studiul este totdeauna a-nevoios“.

Nici că se poate concepe un avertisment mai salutar împotriva pedagogiei de azi, excesiv de tolerante, care tinde a creia tot mai mulți leneși și invalizi intelectuali, sub pretextul de a nu surmena tineretul. Spre deosebire de aceasta, Aristotel recomandă eroismul mântuitor al efortului, „dacă vrem să ajungem la repaos și libertate, care nu se găsească decât la capătul unei cariere“, nu la începutul ei!

VI. Trecând la studiul oligarhiei și democrației, Aristotel începe prin a face profunde constatări că diferența de Constituții se naște din diferența însăși a diverselor elemente sociale și că deci e o greșală a voi să aplici pentru toate Statele același fel de Constituție. După ce dozează diferitele aspecte sub care se poate înfățișa oligarhia și democrația, el constată că cea mai bună formă de democrație e cea agricolă „căci clasa agricolă, nefiind prea bogată, lucrează fără încetare și nu poate să se adune (în adunările politice) decât rareori. Fiindcă ea nu posedă decât strictul necesar, ea își vede de lucru care o hrănește și nu râvnește altceva.“

Însă unul din cele mai mari merite ale autorului, îl constituie teoria celor trei puteri din Stat: cea legislativă, cea judecătorească, cea executivă; cu acest prilej Aristotel arată că Statul nu poate fi bine condus decât când aceste trei puteri sunt separate, nefiind niciodată întrunite în aceeași mână, căci aceasta ar caracteriza tocmai guvernămintele tiranice.

În această privință putem spune că tot Dreptul Constituțional modern se bazează pe lineamentele trase de Ari-

stotel, cu singura și marea deosebire, că atunci când e vorba de puterea legislativă, Stagiritul, ca și toată Antichitatea, nu cunoaște sistemul reprezentativ, care în felul lui actual ar fi fost clasat de Aristotel mai degrabă printre sistemele oligarhice.

VII. Democrația e de mai multe feluri, după varietatea claselor din care se alcătuiește. Caracteristica democrației e libertatea, dreptul lăsat fiecăruia de a trăi cum îi place, dreptul tuturora de a fi electori sau eligibili, slujbe publice plătite. Dacă caracterele oligarhice sunt nașterea, bogăția, instrucțiunea, acelea ale democrației vor fi moșcia, sărăcia, munca degradantă profesională. Principiul comun democrațiilor e egalitatea.

Privitor la mijloacele necesare pentru a menține un guvernământ filosoful spune că legiuitorul sau omul politic trebuie să facă astfel ca toți cetățenii, sau majoritatea să țină cât mai mult la Constituție, ori cel puțin să nu primească drept dușmani tocmai pe acei ce dețin puterea în Stat. „În general democrațiile își găsesc scăparea chiar în belșugul populațiunii lor. Dreptul numărului înlocuiește în ele dreptul meritului.“

Oligarhia, din contră, nu poate să trăiască și să se mențină decât numai prin bună ordine“.

VIII. Teoria revoluțiilor, cu care se termină „Politica“, e partea cea mai ingenioasă a acestei monumentale opere. Aristotel pornește dela principiul că cel ce cunoaște cauzele, cărora se datorește căderea unui guvernământ, cunoaște eo ipso și mijloacele prin care se poate conserva acel guvernământ. El enumără diferitele pricini de revoluție în diferitele forme de Constituție, și cu acest prilej stabilește câteva reguli generale.

Cauzele reale ale revoluțiilor sunt întotdeauna foarte grave, deși prilejul care le dă naștere, poate fi neînsemnat; nu s'a făcut nici odată o revoluție fără anumite motive temeinice.

Un izvor foarte des de revoluții e lipsa unei clase mijlocii (clasă la care Aristotel ținea așa de mult și pe care o considera indispensabilă pentru a asigura armonia și trăinicia Statului). În democrații cauza cea mai frecventă a revoluțiilor e turbulența demagogilor. Uneori revoluțiunile se datoresc unor cauze exterioare, când — de pildă — un guvernământ are ca vecin un Stat constituit pe un principiu opus lui.

Cât privește modul de conservare al diferitelor forme de guvernământ, autorul recomandă următoarele sfaturi: 1) În toate Statele bine constituite, prima grijă a guvernanților trebuie să fie

de a nu se abate cât de cât dela lege, și să se ferească de a-i aduce cea mai mică știrbire. Ilegalitatea sapă Statul încetul cu încetul, precum micile cheltuieli des repetate ruinează cele mai mari averi. 2) Sinceritate față de guvernanți și renunțarea la manoperile și sofismele politice, cari nu pot avea decât urmări rele. 3) Un punct capital în orice Stat e, ca legislația — și asupra acestei reguli Aristotel ne atrage atenția îndeosebi — sau orice alt mijloc la îndemână să împiedice pe funcționarii publici de a se procopsi de pe urma slujbelor pe cari le ocupă. Massa cetățenilor nu se întărește atât de mult că e exclusă dela slujbe, excludere care la ei poate fi compensată prin folosul ce-l au văzându-și de propriile treburi, cât se îndignează la gândul că dregătorii fură banii obștești căci atunci cetățenii au două motive să se plângă: pentru că sunt îndepărtați dela putere și apoi lipsiți de profitul pe care aceasta poate să-l procure. 4) Regula cea mai importantă e însă de a face partea cetățenilor cari vor menținerea constituției, mai tare decât pe aceia care îi doresc căderea. 5) Conformarea instrucției și educației cu spiritul Constituției „Legile cele mai utile, legile sancționate de aprobarea unanimă a tuturor cetățenilor, devin cu totul iluzorii, dacă moravurile și educațiunea nu corespond principiilor politice: democratice în democrație, oligarhice în oligarhie; căci trebuie să se știe bine, că dacă un singur cetățean este lipsit de disciplină, Statul însuși participă la această dezordine“.

*

Pentru Aristotel etica e o ramură a Politicii, precum politica e un fel de etică aplicată. E interesant că în una din scrierile sale se găsește chiar termenul de „politică etică“ (Retorica, I, 4) ceea ce ne învederează cât de strâns considera el cele două domenii. Autorul Politicii, ca și Platon, confundă morala cu politica, deși anticii cunoșteau și definiția negativă a Statului, pe care am adoptat-o noi. Într'adevăr Lycofron, elevul lui Protagoras, spusese că Statul nu e decât „garantul drepturilor reciproce ale indivizilor ce-l alcătuiesc“. Dar preceptorul lui Alex. Macedon nu se mulțumește cu această definiție negativă; Statul — după el — are și un scop pozitiv, etic, adică procurarea celui mai mare bine.

În cartea sa el ne apare sub un dublu aspect: 1) ca aristocrat, pentru că în Statul lui socotește sclavia ca o premisă indispensabilă și exclude pe lucrători dela calitatea de cetățean, 2) ca democrat, pentru că în sânul democrației ateniene el apărase principiul egalității și suveranitatea poporului cu ar-

gumente de cea mai democratică speță. Pentru timpul său el a fost un adevărat progresist, lucru care se vede și mai bine din atitudinea lui față de Alex. cel Mare, pe care în epoca sa îl ignorează cu desăvârșire. Pentru filosof creația politică a marelui cuceritor era o greșală pentru că nesocotia deosebirea naturală dintre grec și barbar. Un Stat în adevăratul sens al cuvântului, în felul și în spiritul grecesc, putea fi după părerea lui Aristotel — numai un edificiu politic ce se putea cuprinde cu o privire — „*eyesynopton*“ — adică un Stat cantonal sub formă de republică cu cetățeni liberi și egali, într-o egalitate proporțională, nu aritmetică. Cu mici corecturi, idealul de re-

publică ce plana în mintea lui era un omagiu indiscutabil pe care el îl aducea acelei „*polis*“ grecești, a cărei înfăptuire cea mai reușită — pe cât puteau permite contingentele — era tocmai acea Atenă ce-l atrăsese și-l adăpostise la sânul ei atâția ani. Prin „Statul“ său, Aristotel e unul din utimii adevărați Atenieni.

Construcția lui politică nu se poate nici pe departe compara cu aceia a divinului filosof. Ea era numai o copie palidă a realității și n'avea nici măcar pe departe avatajul de a fi așa de frumoasă ca aceia a lui Platon. Se vede că nu fantazia creatoare era partea tare a treazului fiu de medic din Stagira.

Și Bezdechi

Charles Fourier

Nu e lipsit de interes faptul că cei mai noi, și poate cei mai mari doctriinari ai cooperăției, caută originea acestei instituții, și chiar înțelesul ei adânc social, în opera fantastică a unui nebun. Fourier, socotit astăzi părintele cooperăției, a fost fără îndoială un nebun, și dacă el nu visa că oamenilor le va crește o coadă, în vârful căreia să fie un ochiu, după cum își băteau joc de el contemporanii, și după cum au afirmat mai târziu, fără să controleze, economiști serioși, totuși în operele sale a scris destule nebunii. Într'un stil de multeori dezordonat și lipsit de înțeles, presărat cu neologisme caraghioase și cabalistice, Fourier și-a închipuit ca posibile lucruri extraordinare și imposibile, le-a prezis cu inspirație și le-a susținut cu toată seriozitatea, în fața monumentalei sale opere stătea singur, cu mândrie, și cu admirație. Într'o înșiruire aproape fără normă, Fourier ne-a prezis schimbarea climei pământului; schimbarea apei sărate a mărilor în limonadă; ivirea unei aurori boreale vesnice, care să răspândească lumină și căldură pe tot globul; dispariția polilor și ghețarilor polari; ivirea a 4 noi sateliți ai pământului care să schimbe noaptea în zi; comunicarea cu ființele din celelalte planete; prelungirea vieții omului până la 144 ani; ridicarea staturii mijlocii a omului la 2 m. 27; posibilitatea de creare la om a unor facultăți rare, de pildă să se folosească de degetele dela picioare cu aceiaș dexteritate ca și cu cele dela mâni; și, printr'o modificare a ventriculelor inimii, omul să trăiască tot atât de bine în apă ca și în aer; creierea unei civilizații în care să nu se muncească decât trei ore pe zi, munca să fie făcută cu plăcere, unde toți să fie îndestulați și unde viața să nu fie

decât o sărbătoare care să se reînnoiască în fiecare zi, unde să nu mai fie războiu, să nu mai fie omor, să nu mai fie furt; atingerea păcii sociale și armoniei universale... O serie nesfârșită de profeții care nu puteau intra decât în capul unui nebun, și nu puteau fi cercetate și dezvoltate în cele mai mici amănunte, până la ultimele consecințe decât de un nebun. Fără îndoială Fourier a fost un nebun, iar opera sa, produsul unei minți fantastice ce iese din comun.

Fourier a descoperit „Armonia Universală“, și descoperirea sa este atât de măreață, domnia regimului Armoniei Universale este atât de superioară, încât după cum spune însuși Fourier, în scrierea sa „*Théorie des Quatre Mouvements*“:

„Dacă, numai, ne-ar fi dat s'o întrevedem în toată splendoarea ei, e în afară de îndoială că mulți inși dintre noi ar cădea loviți de moarte prin violența extazului lor.

„Mulți inși ar cădea bolnavi de spaimă și părere de rău, văzând în ea, deodată, toată fericirea de care ar fi putut să se bucure și de care nu s'au bucurat“.

Fără îndoială Fourier era un nebun, dar un nebun de geniu. În operele sale găsim pe lângă lucruri fantastice și bizarerii curioase, pagini de înaltă gândire omenească, pagini în care a întrecut cugetarea unui secol întreg, în care s'a arătat nu numai ca vizionar minunat, dar ca un pătrunzător adânc al stărilor sociale, și al alcătuirii acestei lumi. Gândurile cele mai nobile și mai puternice care au stăpânit lumea noastră în ultimul secol, au fost formulate clar de Fourier, faptele noastre cele mai îndrăznețe pe tărâmul economic și social au fost lîmpede prevestite de dânsul. Prevestirea născ-

ciri locomotiunii ultra-rapide pentru perfecționarea legăturilor economice, sau aceea a tăierii canalelor de Suez sau Panama, fără de care nici nu ne putem închipui astăzi comunicație între continente, prevestirea imenselor armate industriale, sau aceea de întreprinderi gigantice de lucrări de utilitate publică, prevestirea modificării climatului unei țări prin culturi apropiate și reîmpăduriri potrivite, prevestirea transformării agriculturii, dându-se o mai mare dezvoltare: horticulturii, arboriculturii, pisciculturii; prevestirea înțelegerii internaționale pe teren juridic, economic, social, înțelegere pentru unificarea măsurilor și greutăților, pentru crearea unei limbi universale, pentru protecția animalelor, pentru creierea unei ligi a națiunilor; prevestirea recunoașterii alimentare a zahărului; prevestirea comunicației prin telegrafia fără fir, prevestirea educației moderne și a măsurilor de pace socială. De asemenea, un șir nesfârșit de prevestiri de o justeță neînchipuită și uimitoare.

Printr'o judecată pe cât de simplă pe atât de genială, Fourier a arătat care este cheia problemei noastre economice și fundamentul alcătuirii noastre sociale. Cu iubire de oameni și cu credință în ideea sa a alcătuit cu răbdare și atenție un plan vast și amănunțit al unei vieți sociale fericite. Și el nu ura pe nimeni; este nespuz de mișcător cum căuta, în organizarea sa, să dea fericire și celor bogați. El recunoștea clase sociale, dar în lumea sa poporul nu mai era obosit și nici bogății disprețuitori, nu mai existau, nici leneși, nici săraci, nici luptă.

Fourier a arătat că fundamentul alcătuirii noastre sociale e „asociația“ și rezolvirea chestiei sociale se află numai în „organizarea asociației“. Fourier a arătat de asemenea că cheia problemei noastre economice, problema care se agravează din ce în ce pe măsura civilizației noastre, este „lipsa de contact direct între producător și consumator“.

Poate, astăzi, aceste legi par lucru de nimic, ele sunt în mintea și credința multora, dar la 1808 Fourier era singur cu ele, și nimeni nu voia să-l creadă. Cu liniște filosofică și tărie de martir a suferit o viață întregă răsul multora și indiferența tuturor. Pe încetul unii au crezut în el, cercul s'a mărit, mulți au pășit pe urmele indicate de el, unii au isbândit, și admiratorii lui i-au ridicat o statuie într'o piață a Parisului.

Nu poate fi înțeles nimic din zigzagul acestei minți geniale, dacă nu

vom povesti în două cuvinte viața sa simplă.

S'a născut în anul 1772 în Besancon și moare în anul 1837 supt domnia lui Ludovic Filip, la Paris. A trăit în timpul unor mari agitații politice, cari au scormonit sufletul tuturor contemporanilor săi. Fourier avea 17 ani în timpul Marelui Revoluții, el însă, se pare, n'a luat nici-o parte la ea și nu i-a dat nici-o atenție. Sufletul și gândul său erau frământate de lucruri mult mai mari. În opera sa aproape nu găsim un rând, care să amintească evenimentele prin care a trecut Franța în timpul vieții sale.

Viața și-a câștigat-o până la pensie, când s'a mutat la Paris, ca funcționar comercial, un mic funcționar comercial „sergent de prăvălie“ cum își zicea el, în mici prăvălii de manufactură, măsurând și tăind, o viață, bucați de marfă.

A cetit puțin, fiindcă avea timp liber puțin și poate gândurile puternice care îl stăpâneau nu-i îngăduiau să cetească. Altfel, un om foarte ordonat, foarte exact, foarte muncitor, a scris cinci volume enorme, și a lăsat alte multe în lucru. De o probitate fără seamăn, bun, milostiv, tare în credința și visul său, nu avea nici-o pasiune decât aceea a florilor și poate a pisicilor.

Camera lui era greu de străbătut din cauza nenumăratelor plante pe care le adăpostea, iar curtea îi era plină de pisicile sale pe care le hrănea la ore fixe. Trist și preocupat totdeauna, poate n'a răs niciodată în viața lui. Modest și corect n'a voit să atragă atenție celorlalți asupra sa, n'a afectat nici un romantism, și n'a uitat pe nimeni prin extravaganța sa. A murit simplu într-o cameră mobilată înconjurat de doi trei discipoli pe care i-a făcut la Paris. A murit nerecunoscut și neajutat de nimeni în opera sa, deși a avut naivitatea să anunțe în ziare că așteaptă capitaliști pentru experimentarea invenției sale sociale, douăzeci de ani de zile în șir, și să aștepte, începând dela ora 12, în fiecare zi, până în seară, pe binefăcătorul său, care nu a venit niciodată.

Fourier deci a fost un om stăpânit complet de un gând mare. Un om cu o viață simplă și întreagă închinată gândului său.

Um om cu o credință neînfrântă și cu o voință asemenea. Un om de geniu care ne-a luminat calea înțelegerei fenomenelor sociale. Fourier este părintele socialismului, părintele cooperăției, îndrumătorul economiei sociale și al sociologiei, îndrumătorul pedagogiei moderne și al politicii sociale.

Acum nu mai pare nimănu străniu

că doctrinarii cooperatismului caută originea acestei instituții în opera fantastică a nebulunii Fourier.

Dar pentru a nu da un loc prea mare, prăa divinului Fourier, între promotorii cooperăției, ceea ce nu i-ar plăcea lui însuși, credem că e mai potrivit și mai plăcut să ne întoarcem la felul său de a pune problema. De aceea, e bine, credem, să-l punem să povestească singur cum a descoperit legea asociației, baza armoniei universale:

„Întâmplarea intră pe jumătate, în succesul oamenilor de geniu. Eu însumi, i-am plătit tributul în descoperirea calculului atracțiunii. Un măr a devenit pentru mine, ca și pentru Newton, o busolă de calcul. Acest măr, demn de celebritate, a fost plătit 14 gologani de un călător care cina împreună cu mine la restaurantul „Februar“, la Paris. Soseam chiar atunci dintr-o țară în care mere egale, și încă superioare se vindeau cu jumătate de ban, adică mai mult de o sută pentru 14 gologani. Fusei atât de lovit de această diferență de preț între țări de aceeași temperatură în cât începui să bănuiesc o desordine fundamentală în mecanismul industrial, și de acolo născură cercetările care mă făcură să descopăr, după patru ani, teoria seriilor grupelor industriale și prin urmare legile mișcării universale.

„Am observat din acel timp că se pot socoti în istorie patru mere celebre: două prin dezastrele pe care le-au pricinuit, acel al lui Adam și acel al lui Paris; și două prin serviciile pe care le-au adus științei, acel al lui Newton și acel al meu: Acest cadrul de mere celebre nu merită el o pagină în istorie?“

Intemeiat pe acest fapt, pe care l-a verificat la infinit, și pe care noi îl verificăm de o sută de ani încoace, Fourier și-a construit întregul său sistem. Răul fiind în schimbul fără limită, în trecerea mărfurilor prin zeci de mâini de intermediari, cari își fac între ei concurență la infinit, deci scumpind marfa, fără a trage și ei mari profite, și în lipsa de contact între producător și consumator, F. a găsit leacul în „asociație“, în „asociația de consumatori“, care să-și producă singuri cele necesare vieții, în „asociația de producători“ pentru trebuințe proprii, sau schimb între asociații. El însă nu concepea rezolvirea problemei cu jumătăți de măsuri. Pentru el soluția era în gruparea omenirii în „asociații domestice“ — așa numea el — de circa 400 familii care să ducă într-o „falansteră“ o viață comună, în care munca să fie făcută în serii industriale pentru că fiecare să găsească plăcere în muncă, în

care munca agricolă să treacă înaintea muncii industriale, în care muncă, averea și talentul să fie îmbinate fericit și răsplătite după valoarea fiecăruia, respectiv câte 5, 4 și 3 părți din 12, în care munca ar fi individualistă, consumul însă în comun; un socialism în care însă, și averea, și moștenirea, și clasele sunt respectate, în care nu e nici despotism, nici constrângere, nici pedeapsă. În organizarea sa socială dispărea nu numai intermediarul, dispărea nu numai scumpetea și sărăcia, ci și povoara muncii, dispărea salariatul, dispărea antagonismul între muncă și capital, antagonismul între clase sociale, dispar nemulțumirile și suferințele vieții.

Apropierea între sistemul fourierist și cooperatism, între asociația domestică a lui Fourier și cooperăția noastră este evidentă. Descompusă, viața din falansteră ne duce la cooperăția de locuințe, la brutăria cooperăției, la restaurantul cooperatist, la cooperăția supt toate formele ei: falanstera fiind o cooperăție integrală.

Charles Fourier a fost deci un precursor al cooperăției. În sistemul său găsim tot ceea ce a realizat cooperăția până astăzi, și mai mult încă: îmbinarea acestor realizări, cooperăția integrală și sufletul perfect cooperatist.

N. Ghiulea

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

„Rodica“, în vârtejul războiului, — de Constanța Hodoș.¹⁾ — Literatura pentru copii a luat în timpul din urmă un avânt îmbucurător. De sigur, fiindcă aceasta însemnează că ea se cere, și ceea ce se cere are preferința editorilor; dar dacă se cere, aceasta mai însemnează că putem spera, că gustul de citit e pornit într-o ascensiune — trebuie să zicem iar: îmbucurătoare. — E adevărat că literatura pentru copii, cerută de ei, și deci cerută și de editori, se resimte deocamdată de oarecare pripeală. E foarte multă imitație, sunt „adoptări“, — uneori de-a dreptul plagiate — din limbi străine; uneori sunt și traduceri oneste, măturisite. Subiectele celor originale se învârtesc iarăși mai mult, în jurul aceluiaș teme populare, din comoara folklorului român, — o comoară însă, cu care am putea fi ceva mai economicoși Cărți pentru tinerime, de o deplină originalitate și prin aceasta de o nouă fericită, cum este „Rodica“, pe care Constanța Hodoș ne-o arată purtându-și căpșorul și inimioara „în vârtejul războiului“, sunt mai rare. O asemenea scriere, ceva nou despre tinerime, este în acelaș timp o lectură ce interesează și impresionează pe oricine, căci e operă de cugetare și de mână de artist.

¹⁾ Un volum, în editura Socec și Comp. — ediția a doua —, prețul 25 lei.

Minunata faptă culturală a „Extensiunii Universitare“.

(Din prilejul apariției broșurei „Extensiunea Universitară“ de V. I. Bărbat și Tl. Ștefănescu-Goangă, prof. univ.)

De doi ani profesorii Universității din Cluj desfășoară în orașele de pe întreg teritoriul Ardealului și Banatului o activitate culturală ale cărei rosturi a-dănci prea puțin au fost înțelese de către presa cotidiană. E adevărat că acești propovăduitori de cultură au pomit pe drumul faptei lor mari cu modestia, care însoțește totdeauna pe omul pătruns în toate fibrele conștiinței de moralitatea superioară a adevăratei culturi. Nimbată de această modestie fapta lor a fost coplesită de zăngănitul surd al luptelor politice, fără ca rosturile ei a-dănci să răsune în întreg cuprinsul țării așa cum ar fi meritat.

Ce este „Extensiunea Universitară“ și — mai ales — ce-a înfăptuit ea pentru ca importanța pe care i-o atribuim să nu pară o vorbă aruncată în vânt?

Răspuns la ambele întrebări ne dă întâiul ei anuar, redactat de d. V. I. Bărbat, președintele și d. Fl. Ștefănescu-Goangă, secretarul ei general.

Înșirând cauzele cari au determinat nașterea și evoluția Universităților engleze, germane și americane, d. V. I. Bărbat, arată cum aceste instituții au colaborat, mai mult sau mai puțin la formarea tipului de om pe care îl reclamau necesitățile culturale, sociale și economice ale națiunilor respective.

Dintre aceste Universități cea din urmă a auzit mai răspicat glasul vremii noastre: întoarcerea hotărâtă a omului spre realitatea înconjurătoare. Universitatea americană a înțeles mai mult decât oricare alta, că dacă este susținută de o societate, ea nu trebuie să se încercuiască cu ziduri în mijlocul ei, fără ca să colaboreze cu nimic la îndreptarea acelei societăți spre idealul omenesc, pe care timpurile moderne îl reclamă cu o necesitate absolută. Ea și-a făcut chiar o condiție de existență din această largă împărtășire, a societății în inima căreia pulsează, de rezultatele, la care ea a ajuns lucrând cu mijloacele puse la dispoziție de însăși acea societate. Această operă de ridicare a societății către idealul cultural pe care Universitatea și-l formează îmbrățișând cu desăvârșită obiectivitate și competență întreaga evoluție a umanității — se face prin „Extensiunea Universitară“, instituție care începe să apară ca o necesitate de întâiul ordin pe lângă fiecare dintre Universitățile americane. „Extensiunile Universitare“ americane sunt imitate tot mai mult de celelalte națiuni. Termenul acesta a fost adoptat pentru faptul că cel de „Universitate populară“ dă oarecum o nuanță de inferioritate instituției. „Universitatea când iese din zidurile ei nu o face coborându-se. Ea pune numai în mijlocul poporului, problema care-l interesează pe acesta, dar o pune dintr'un punct de vedere universitar.

„Universitarul, când trece din sala de curs în mijlocul poporului nu o face cu sentimentul că-și coboară știința lui și de aceea termenul de „Extensiune Universitară“ a fost adoptat, acesta înlăturând orice neînțelegere“. (p. 42).

Una dintre condițiile cele mai hotărâtoare care au determinat Universitatea modernă să adopte acest ideal cu puternică naunță socială este democratizarea politică a lumii. Universitatea modernă înțelege mai mult decât cea veche că dacă i-se dă cetățeanului libertate el trebuie să știe să și-o întrebuințeze în mod ideal pentru fericirea sa și a națiunii din care face parte și această întrebuințare ea e datoare să i-o arate în primul rând.

Democrația fără cultură aproape nici nu are rațiune de existență. Adevărul a cesta axiomatic ar trebui înțeles poate mai mult decât ori alt unde, la noi, unde votul universal a căzut dintr'o dată în mâna unui popor, a cărui majoritate nu cunoaște nici măcar abecedarul, necum să fie familiarizat cu elementele culturii.

Opera de extenziune universitară va avea drept consecință răspândirea spiritului științific în mijlocul masselor mari. Acest spirit științific este o condiție fundamentală a progresului societății moderne. Poporul care îl are în mai mare măsură are mai multe avantajii de a reuși în marea emulație a națiilor; dela felul în care acest spirit științific este răspândit atârnă însăși prosperarea și tăria Universității. Și această „atmosferă științifică“ trebuie dată îndeosebi unei nații ca a noastră care, în mare parte, încă nu s'a desprins de superstiții, dar care vrea și trebuie să tragă greu prin creații culturale în campăna răsăritului european. Deci: „Să cultivăm știința în mijlocul nostru — spune d. V. I. Bărbat — să o răspândim dincolo de ușile sălilor de cursuri să ajutăm prin ea pe aceia cari vor să clădească ceva în țara aceasta, să răspândim prin ea nu numai înțelegerea lumii ce trebuie stăpânită ei și înțelegerea între aceia ce-s sortiți să ducă o viață comună și ceace n'avem încă vom avea: iubirea poporului pentru Universitățile sale“ (p. 30).

Aceste motive de ordin atât de ideal au determinat și pe profesorii Universității Ardealului să se grupeze în asociația „Extensiunea Universitară“. Ideea ei plutea, oarecum, în aer. Norocul a fost că s'a găsit un om care și-a pus tot avântul și bogata sa experiență pentru înfăptuirea ei. Datorită entuziasmului și tenacității d-lui V. I. Bărbat; titularul catedrei de Sociologie dela Universitatea noastră — căci el este acel om — și spiritului de colaborare pentru operele mari, cari există între profesorii Universității clujene mai mult decât la oricare alta dintre Universitățile noastre — fapta mare a urmat

imediat după constituire — o întâmplare rară la noi, unde activitatea atâtor societăți cu scopuri nobile se termină într'un banchet entuziast îndată după redactarea statutelor.

Dela 28 Oct. 1924 până la 1 Mai 1925, în douăzeci și patru de orașe ardeleni au fost rostite, nu mai puțin de 146 conferințe. Spațiul nu ne permite să reproducem lista acestor conferințe pentru a se vedea cum probleme fundamentale din diferite domenii ale culturii au fost împărtășite nu numai orașelor mari, ci și celor mai mici, fie ele cât de îndepărtate de centrul universitar al Ardealului. Astfel intelectualul din Huedin sau Satu-Mare ca și cel din Brașov, Sibiu, Timișoara sau Cluj a putut să-și dea seama de câteva dintre problemele fundamentale ale culturii contemporane și mai ales, de problemele culturale, sociale și economice ale nației întregite, căci acestora li s'a dat o deosebită importanță. Intelectualitate ardeleană va simți astfel, datorită acestei activități pulsul vremii și-și va iubi Universitatea, care după 6 ani de existență în mijlocul său a și alergat să-i dea cu prisosință din roadele muncii sale.

Dar dacă fapta „Extensiunii Universitare“ are o importanță capitală prin punctul de vedere înalt dela care a pornit și prin pilda continuă care o pune în fața celorlalte Universități ale țării — are o importanță capitală în ritmul general al evoluției noastre culturale, rezultatele ei vor fi de o covârșitoare importanță în educarea spiritului public al orașelor ardeleni. În cadrele culturale naționale integrale. Orașele ardeleni — se știe de toți — în marea lor majoritate sunt populate de streini. Formarea unei clase orășenești naționale este una dintre problemele fundamentale ale politicii noastre actuale. Știu toți însă care este atmosfera în care această clasă respiră astăzi. Dacă arareori, în inima vreunui biet profesor idealist mai înfloreste câte o pasiune nobilă — în marea ei majoritate intelectualitatea orașelor noastre este vânzolică de patimile josnice ale politicianismului, patimi cari aruncă la suprafață uri vechi și disolvante, împedecând atât de dorita consolidare a României noi.

„Extensiunea Universitară“ are marea datorie de a răpi această intelectualitate din noroiul în care înoată și a o capta în cadrele spiritului culturii moderne, acum când această intelectualitate începe să aibă tot mai multă importanță în orașele noastre. Dacă „Astra“ face această faptă în primul rând în masele țărănești și muncitorești „Extensiunea Universitară“ ține în continuu contact intelectualitatea orașelor cu ultimele rezultate ale culturii naționale și universale contribuind astfel în mare măsură la ridicarea acestei intelectualități la un nivel demn de importanța pe care trebuie să o aibă față de cea minoritară.

Iată câteva numai din motivele cari ne-au determinat să numim fapta culturală a „Extensiunii Universitare“: **Ion Breazu.**

Rusia și Societatea Națiunilor

Evenimentele internaționale care au condus la încheierea pactului de siguranță dela Locarno și al căror rezultat imediat este admiterea Germaniei în Societatea Națiunilor, ne-au pus în situația să vorbim mereu despre instituția dela Geneva, despre rolul ei mondial și'n sfârșit despre atitudinea ce au adoptat-o, față de ea, principalele state rămase în afara obligațiilor din pactul Națiunilor.

În special, prin articolul precedent, ocupându-ne de venirea Germaniei la Geneva am examinat și consecințele mai generale pe care acest eveniment politic internațional le poate avea pentru viața și dezvoltarea Societății Națiunilor. Evident că ne-au preocupat în prima linie repercusiunile binefăcătoare ale evenimentului, precum au observat cititorii, și abia în linia a doua efectul frământărilor provocate de sporirea locurilor permanente din Consiliu prin venirea Germaniei.

Am remarcat, cu acest prilej, în treacăt, menținerea atitudinii de rezervă a Statelor-Unite față de Societatea Națiunilor, atitudine adoptată imediat după pacea generală în urma refuzului Senatului american de a ratifica tratatul de Versailles și pactul¹⁾ — dar în același timp am notat, cu satisfacție, o evoluție binevoitoare în atitudinea Americanilor prin adeziunea lor la Curtea permanentă de justiție internațională²⁾.

Se înțelege dela sine că tot ce sporește prestigiul și autoritatea Societății Națiunilor în lume, chiar și în Statele ce nu sunt încă membre sau nu vor pentru moment să fie, este merit să crească sortii de pace și siguranță internațională.

Dar dacă Germania vine în mijlocul Adunării dela Geneva și'n Consiliul executiv, iar Statele-Unite își schimbă în atenție sau bunăvoință atitudinea rezervată de până acum, față de marea instituție pacifică, ni-se pare firească întrebarea:

¹⁾ Care figurează în fruntea tratatului de Versailles ca și a celorlalte tratate dela Saint-Germain, Trianon și Neuilly — cu excepția celui dela Lausanne cu Turcia — făcând parte integrală din fiecare.

²⁾ Alt fapt, în același sens, poate fi și trimiterea unor tratate recent încheiate de Statele-Unite la secretariatul general al S. N. spre a fi cunoscute și eventual înregistrate, deși obligația art. 18 din pact privește numai Statele-Unite. Faptul petrecut pentru prima oară înseamnă o evoluție a atitudinii Statelor-Unite față de Geneva.

Ce face Rusia și care-i este atitudinea față de același organism internațional?

Se apropie sau se depărtează de Societatea Națiunilor?

Ostilitatea inițială și explicația.

În cronică a faptelor și evenimentelor internaționale, pe care o fac dela apariția revistei în mod aproape regulat, bi-lunar, sub formă de articole asupra unor probleme de imediată actualitate, am avut ocazia, în diferite rânduri, să ating în treacăt și atitudinea bolșevicilor față de Societatea Națiunilor.

Cititorii își amintesc, desigur, că am constatat mereu, la fiecare prilej, o atitudine hotărâtă de dușmănie a Rusiei sovietice împotriva organismului pacific și conservator dela Geneva. Pentru statul „cel mai răsvrătit împotriva noii ordine internaționale“, care, am văzut, este Rusia sovietică, nu poate să existe dușman natural mai neînduplecat și mai primejdios decât Societatea Națiunilor, ca organul internațional de garanție și de conservare tocmai a acestei ordine noi. Prin definiție, prin însăși esența lui, prin chiar isvorul din care a luat ființă organismul dela Geneva: conferința păcii generale și noul regulament internațional, această Societate a Națiunilor, pacifică, burgheză și conservatoare, era menită să fie ținta tuturor atacurilor și dușmăniilor bolșevice.

Este un adevăr așa de simplu și de evident încât mă surprinde că se mai pot găsi, în România, adversari neînduplecați ai bolșevismului și comunismului rusec cari încă n'au ajuns să priceapă acest adevăr elementar și au continuat să rămână în același timp dușmani, sau mai bine zis adversari ai ideii Societății Națiunilor.

Revenind la ostilitatea inițială și consecvența a Rusiei bolșevice față de instituția dela Geneva, se cuvine să ne-o explicăm, ca un fenomen perfect logic, prin examinarea împrejurărilor politice ale păcii generale, cât și prin condițiile puse în art. 1 din pact pentru admiterea ca membri a Statelor care n'au figurat printre fondatori și nici printre cei invitați să adereze la pact în răstimpul primelor două luni după intrarea lui în vigoare.

Într'adevăr, printre cele trei condițiuni ce trebuiesc îndeplinite de un Stat, Dominion sau colonie, ca să poată deveni membri în Societatea Na-

țiunilor, primele două par anume îndreptate împotriva Rusiei căci i-se cere candidatului să se guverneze „în mod liber“ și să dea „garanții efective despre intențiunea lui sinceră de a-și îndeplini angajamentele internaționale“. Este îndeostul de cunoscut faptul că regimul sovietic e o „dictatură“ de clasă, iar nu un guvernământ liber ales și eșit din consimțământul poporului rus, este deci un adevărat țarism roșu, — după cum este iarăși, cunoscut cellalt fapt că bolșevicii, ajunși la putere, și-au inaugurat regimul prin ruperea alianțelor politice, precum și prin refuzul de a îndeplini celelalte angajamente internaționale, de natură economică-financiară, moștenite dela vechiul regim.

Cât privește împrejurările politice generale ale încheerii păcii dela Paris, se știe că Rusia bolșevică a rămas pe dinafara conferinței și întregul nou regulament internațional s'a stabilit nu numai fără participarea, dar uneori chiar și împotriva ei.

Reconstituirea Poloniei, consfințirea Unirii Basarabiei cu România, apoi recunoașterea Statelor noi dela marginea apusună a Rusiei, Lituania, Letonia, Estonia, Finlanda, care s'au constituit prin desfacerea naționalităților respective din vechiul conglomerat etnic ce fusese imperiul Țarist, și aceasta grație perioadei de turburare revoluționară, — toate aceste fapte politice, petrecute fie în momentul conferinței de pace, fie ulterior, prin admiterea noilor State ca membre în Societatea Națiunilor, au creiat o situație împotriva căreia bolșevicii sunt într'o permanentă răsvrătire.

Și fiindcă nu pot răsturna situația cea nouă, internațională, prin forța lor proprie, bolșevicii încearcă, pe cale revoluționară și sub aparențe de comunism, să provoace evenimente de care să profite spre a încerca restaurarea vechilor granițe țariste. Comunismul revoluționar rusec, de astăzi, nu este decât a haină de împrumut, o fațadă atrăgătoare pentru cercurile muncitorești din lunca întregă, dinapoia căreia vechiul imperialism rusec să poată restabili frontierele avute sub țarism.

Manifestări dușmănoase contra S. N.

În acest cadru internațional, este lesne de înțeles de ce bolșevicii nu pierd nici un prilej ca să lovească — deocamdată numai prin discursuri brutale și atitudini dușmănoase — în organismul dela Geneva.

Astfel, în cazul conflictului pentru Carelia orientală, cu Finlanda, decurgând din aplicarea tratatului de pace dela Dorpat, guvernul sovietic a refu-

zat, — și încă pe un ton de excesivă brutalitate! — să admită judecata Curții permanente de justiție internațională, ca un organ instituit pe baza pactului Societății Națiunilor. Prin răspunsul dat telefonic secretariatului dela Haga al Curții internaționale de justiție, d. Cicerin, comisarul sovietic al afacerilor streine, refuza să admită judecata unui tribunal pe care-l considera lipsit de imparțialitate, califica procedura Curții de ilegală în formă și în fond întrucât, spunea el, chestiunea Careliei orientale este o afacere interioară a Federației republicelor sovietice rusești, înfățișat se referea la atitudinea membrilor S. N. față de Sov. pentru a aminti că, în „problema“ Basarabiei³⁾ și a Galiției orientale, s'au luat hotărâri de aceiași membri contra Rusiei și fără ca ea să fie consultată.

Într'o altă formă, dar cu același fond, bolșevicii au făcut apoi manifestări dușmănoase contra Societății Națiunilor cu prilejul conferinței de pace dela Lausanne care precum se știe a pus capăt războiului greco-turc și a trebuit să dea o deslegare și problemei internaționale a strâmtorilor dela Bosfor și Dardanele. Fiindcă se vorbea de instituirea unui regim la strâmtori, pus sub patronajul instituției dela Geneva, d. Cicerin s'a grăbit să declare, printr'un interview în presa germană, că este adversar al formulei propusă întrucât nu înțelege să discute la strâmtori „cu slugile“, ci cu stăpânii. Și-a precizat, apoi, ideea, spunând că patronajul Societății Națiunilor, la strâmtori, n'ar fi în fond decât stăpânirea engleză, și, deaceia, nu primește să vorbească „slugilor“.

Evident, d. Cicerin, exprimându-se așa nu înțelegea să prefere stăpânirea Angliei la strâmtori, ci pregătea calea pentru o formulă rusească în M. N. și la strâmtori, ascunsă după paravanul unui regim constituit în mod exclusiv din riveranii acestei mări și anume: România, Bulgaria, Turcia și Rusia. În cadrul unei asemenea formule atrăgătoare și până la un punct perfect logică, fiind vorba de cuvântul Statelor riverane drept cele mai direct interesate în regimul Mării Negre, d. Cicerin întrevădea puțința să asigure supremația rusească în această mare fie direct, fie la nevoie indirect prin colaborare cu Turcia.

Dar și manifestarea aceasta verbală a d-lui Cicerin ca și jocul de intrigi făcut în sânul conferinței dela Lausanne de către diplomația bolșevică,

n'au putut înlătura noul statut al strâmtorilor și nici garanția Societății Națiunilor.

În sfârșit din mulțimea manifestărilor verbale de dușmănie contra instituției dela Geneva, am mai putea aminti declarațiile d-rului Racowski pe care le-am pomenit și cu alt prilej în revista aceasta. E vorba de comparația Societății Națiunilor cu „Sfânta Alianță“ reacționară, constituită după congresul dela Viena (1815) împotriva învinșilor, comparație din care d-rul Racowski a tras concluzii defavorabile instituției dela Geneva socotind-o ipocrită sau cinică de câte ori invită, în mijlocul ei, pe învinșii războiului, pentru a-i obliga să garanteze, și prin prezența lor, avantajile beneficiarilor păcii generale.

Cu alte cuvinte, tocmai ceea ce spunem mai sus: caracterul pacific și conservator al instituției dela Geneva este motivul dușmăniei neînduplecate a Sovietelor împotriva ei!

Dealtfel, manifestarea aceasta a lui Racowski precum și atâtea altele nu erau decât argumente și îndemnuri la adresa Germaniei, învinsă, ca să nu se amestece în rândurile „beneficiarilor“ păcii așa de frumos aranjați, ca într'o dealărată societate de asigurare mutuală, în Societatea Națiunilor.

Manifestările de după Locarno și alianța cu Turcia.

Și fiindcă toate eforturile făcute în Europa prin invocarea tratatului dela Rappalo cu Germania sau prin vizitele d-lui Cicerin la Varșovia și Berlin n'au putut turbura acțiunea diplomatică încoronată prin concluziunile pactului de siguranță dela Locarno, bolșevicii s'au întors spre Asia. Diferențul anglo-turc pentru „afacerea Mossul“ și hotărârea favorabilă punctului de vedere englez ce s'a dat la Geneva, le-a înlesnit bolșevicilor jocul politic față de Turcia.

Pactul de non-agresiune sau de neutralitate mutuală dintre Rusia și Turcia, semnat la Paris acum în urmă, nu-i în realitate decât un răspuns al răsăritului asiatic la pactul occidental de siguranță, o pregătire a bolșevicilor pentru eventualitatea când starea lor de izolare și de ostilitate față de puterile europene i-ar aduce într'un conflict pe față cu întreaga Societate a Națiunilor.

Ei bine, în asemenea eventualitate, Rusia înțelege să aibă simpatia sau chiar ajutorul Turciei, rămasă până astăzi în afară de cadrul instituției dela Geneva și, pentru moment, parte nemulțumită împotriva hotărârii dată de Societatea Națiunilor în afacerea Mossul.

Ținând seamă de protestările bolșevice în contra pactului dela Locarno, socotit la Moscova ca o „amenințare pentru cauza păcii și a echilibrului“, mai mult: ca o mașină ofensivă și represivă pregătită de statele burgheze occidentale împotriva mișcărilor revoluționare aziatice. — nu este exclus ca, în concepțiile conducătorilor bolșevici, pactul cu Turcia să fie privit drept un nucleu inițial pentru dezvoltarea unui organism menit să-l contrabalanseze pe cel dela Geneva. În definitiv, toate protestările împotriva pactului dela Locarno nu sunt decât izbucniri contra Societății Națiunilor sub al cărei patronaj s'a înfăptuit opera de pace și siguranță occidentală.

Alianța aceasta dintre urmașii lui Petru cel Mare, care a executat pe unii din supușii lui îndărătnici în purtarea bărbilor mari și în refuzul de a adopta moda occidentală a rasului, — și contemporanii lui Kemal-pașa, care condamnă la moarte pe Turcii ce nu vor să înceteze portul fesului, — apare într'adevăr, precum observa d. W. Martin, cunoscutul publicist elvețian, ca o manifestare îngrijitoare pentru Europa occidentală, unde se discută așa de mult și se repetă crizele parlamentare pentru orice măsură ce trebuie luată în interesul obștesc.

Bolșevicii șampioni ai libertății omenirii?

Dar când constatăm atitudinile revoluționare rusești împotriva ordinii internaționale garantată prin Societatea Națiunilor, nu putem trece cu vederea peste unele manifestări curioase de șampioni ai libertății omenirii — ori unde aceste libertăți sunt încălcate — din partea conducătorilor bolșevici.

În alianța cu Turcia, pe chestia Mossul, ca și în intrigile contra Europeanilor din China, din India, din întreaga Azie și din America, bolșevicii nu fac decât să încerce sdruncinarea situației internaționale a puterilor europene din cauza cărora ei sunt siliți să suporte și să respecte noul regulament teritorial și noua rânduială pusă în cuprinsul vechiului continent.

A răscula, dacă se poate ori a încuraja tendințele la autonomie și independență ale națiunilor musulmane din Africa și Asia și în genere ale tuturor Aziaticilor împotriva puterilor coloniale europene — în special împotriva Angliei și Franței, — aceasta 'i tactica nouă de luptă adoptată de bolșevici după ce s'au convins că toată propaganda lor comunistă europeană este condamnată să rămână fără nici un rezultat.

Evident, principiul european și anglo-saxon de auto-determinarea popoa-

³⁾ Aluzie la convenția internațională din Oct. 1920, care recunoaște actul de Unire al Basarabiei cu România, — semnată de Anglia, Franța, Italia, Japonia.

relor, poate fi, cu succes, exploatat de bolșevici în lumea coloniilor extra-europene cu locuitori de culoare neagră sau galbenă. În acest joc, desigur, o bună parte îi revine și instituției dela Geneva, întemeiată chiar prin pact pe principiul liberei autodeterminări, — și care este prezentată ca o farsă sînistră a statelor capitaliste și burgheze.

Cu prilejul călătoriei la Paris făcută la sfârșitul lui Decembrie trecut, comisarul afacerilor streine dela Moscova, pare că a ținut să dea și unele explicații despre politica bolșevică față de Societatea Națiunilor.

În primul rând, d. Cicerin a explicat că Rusia se simte mai bine afară din cadrul Genevei fiind liberă de obligația unei atitudini în chestiuni delicate, ca Mossul-ul' d. p., atitudini din care decurg dușmăni. Pe urmă, în materia mandatelor coloniale, bolșevicii nu pot aproba sistemul patronat de Societatea Națiunilor fiindcă ar risca să-și piardă tot prestigiul de care se bucură, astăzi, în lumea africană și asiatică.

În sfârșit, profitând de nemulțumirile opiniei publice față de creditorii anglo-saxoni (Anglia și Statele-Unite), d. Cicerin nu s'a jenat să vorbească de o solidaritate necesară între națiunile debitoare față de creditorii neînduplecați dela Londra și Washington. Într'adevăr, bolșevicii vechi specialiști în materie de repudiarea datoriilor și nesocotirea obligațiilor internaționale, se cred în măsură să devină conducătorii unei mari mișcări a debitorilor împotriva creditorilor căci ei sunt, totdeauna și pretutindeni, gata să exploateze orice motiv sau pretext de nemulțumire cu ecou popular.

Precizându-și ideile și aluziile de actualitate, comisarul afacerilor streine a pomenit, la Paris, de rolul bancherului american față de întreaga Europă menită să devină o simplă colonie a Statelor-Unite, pentru a sfârși cu observația că Rusia poate îndeplini un mare rol de apărătoare a vechiului continent.

Fi-va cineva nemulțumit când Europa va simți sprijinul Rusiei împotriva Statelor-Unite?

În sfârșit, în ultimul timp, ideile lui Cicerin au fost reluate și dezvoltate de Troțchi în partea specială privitoare la Statele-Unite. Pe scurt, internaționala III prin glasul lui Troțchi propune revolta Europei împotriva dictaturii și a tutelei ce a început s'o exercite Statele Unite asupra vechiului continent. Acest lucru n'ar fi cu puțință decât prin înființarea Statelor-Unite socialiste ale Europei, bine înțeles după modelul și sub inspirația Rusiei

bolșevice, gata să ofere modelul de imitație.

Ne oprim aci cu reproducerile și citațiile din politicianii bolșevici pentru că s'ocotim destul de clar scopul și tendințele Rusiei sovietice în sânul comunității internaționale și față de Societatea Națiunilor.

Fixarea ideilor noastre despre Societatea Națiunilor și despre politica intențională bolșevică ne lămurese a-

supra directivei românești față de instituția dela Geneva.

E păcat numai că în acest cadru comparativ al României și Rusiei față de Societatea Națiunilor cu scopurile ei și față de Statele-Unite, diplomația noastră națională nu se arată capabilă să tragă toate avantajile ce se pot trage din situația actuală.

N. Dașcovici

INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE

Cel mai oropsit ram al literaturii românești: literatura didactică

Literatura didactică pentru învățământul secundar¹⁾

În primele două conferințe pe cari secția școlară a Astei le-a ținut în timpul din urmă în Cluj, s'a vorbit despre ideile cari trebuie să fie la baza organizării învățământului și educației și despre factorul principal în învățământ, care este profesorul însuși, menit să fie, pe de o parte, un model, pe care să-l aibă înaintea sa tineretul, pe de alta un agent superior, conștient de chemarea sa și pregătit supt toate raporturile pentru a și-o putea împlini.

Conferința prezentă se ocupă de arma cea mai importantă, sau de unealta cea mai frecventă, de care se servește deopotrivă și profesorul și elevul în cursul activității lor comune de opt ani de zile în vederea educației și instrucției acestui din urmă.

Importanța și necesitatea cărților de școală se poate înțelege din faptul, atât de elocvent prin sine însuși, că de când există, în lume, un învățământ secundar organizat, el s'a răzimat totdeauna deodată și pe profesori și pe cărți și că astăzi nici într'o țară din lume nu se admit manuscrise, ci se impun cărți tipărite.

Dată fiind, prin întrebuintarea atât de generală a lor, importanța manualelor, chestiunea calității lor nu poate fi indiferentă.

Într'unul din judicioasele sale articole politice, M. Eminescu, vorbind despre cărțile de cetire pentru școli, spunea că ele „ar trebui să fie un obiect de îngrijire națională ca și textul Bibliiei¹⁾”.

O analiză a situației actuale în care se găsește literatura noastră didactică,

¹⁾ Conferința ținută în ziua de 8 Martie, la Cluj (Rezumat). Concluziile ei vor fi discutate într'o ședință specială, Marti, 16 l. c., orele 6, în sala Seminarului pedagogic universitar.

²⁾ M. Eminescu. Articole politice, București, 1910, pag. 56.

mi se pare o necesitate imperioasă a culturii noastre.

Aceasta cu atât mai vartos că o astfel de analiză ne lipsește cu desăvârșire. N'avem criterii bine fixate cu privire la această chestiune și nu există nici o critică a acestui atât de important — am putea zice, — a celui mai important ram al literaturii românești.

Fără o critică amănunțită și severă nu poate exista un progres al literaturii. Critica este marele dirigitor al tuturor curentelor spirituale.

Criteriile unei critici a literaturii didactice pentru curs secundar le-am putea cuprinde în următoarele zece puncte:

1. Literatura didactică tocmai pentru că urmărește cultura elementelor cari vor compune clasa cultă a neamului nostru și cari vor fi o contribuție și la cultura universală, trebuie să fie în realitate cel mai important și mai bine îngrijit ram al literaturii noastre naționale, adaptându-se din tot ce a creat mai de seamă geniul nostru național și cel universal, în toate domeniile vieții, științei și artei și năzind în același timp spre o creațiune nouă, superioară.

2. Literatura didactică trebuie să fie la nivelul culturii moderne, naționale și universale, ca concepție de viață individuală, națională și umană, ca înălțime de cugetare și simțire, ca nobleță de sentimente, ca progres științific.

3. Ea trebuie să fie, ca nivel științific și tehnic, mai presus de acela al minorităților etnice din țara noastră și egal cu al popoarelor culte din Apus, întocmai precum la același nivel cu acestea ne sunt armele, munițiile, mijloacele de transport, legile, etc.

4. Ea trebuie să fie o expresiune fidelă a sufletului bun al neamului nostru și în același timp o trăsătură de unire între noi și celelalte neamuri din

cuprinsul patriei noastre, precum și între noi și cultura universală.

5. Ea trebuie să aibă un caracter unitar: cărțile de diferite materii de învățământ, trebuie să stea în legătură organică unele cu altele, în vederea formării unei culturi unitare, armonice.

7. Ea trebuie să fie în strânsă legătură cu exigențele pedagogiei și didacticei moderne și cu rezultatele psihologiei copilului de diferite vârste.

8. Ea trebuie să fie exprimată într-o limbă curată, neaoșe, expresivă, bogată, respectând sufletul, tradițiile variate și gradul de cultură ale popoului nostru din diferitele regiuni.

9. Ea trebuie să fie din punctul de vedere al execuției tehnice la cel mai înalt nivel posibil: tipar frumos, curat și atractiv, hârtie bună și durabilă, ilustrații artistice reproduse, format potrivit, legătură simpatică și solidă. Și prin aceasta ea trebuie să fie un element educativ, atât pentru copii cât și pentru societate.

Ea trebuie să fie, cu toate acestea ieftină și să aibă un caracter cât mai pronunțat de stabilitate (adecă textul să nu se schimbe decât cu anevoie; ca și în literatura propriu zisă).

O analiză amănunțită a literaturii noastre didactice de astăzi, pe baza acestor criterii, ne-a dus la următoarele constatări:

1. Literatura noastră didactică de curs secundar astăzi este în multe privințe inferioară celei întrebuințate înainte de război în școlile românești din diferitele provincii.

Ea este mai prejos de cultura epocii noastre și de exigențele culturale și științifice ale acesteia, atât din punct de vedere național, cât și general uman.

2. Unificarea pripită a învățământului, în loc să fi păstrat și să fi generalizat tot ce-a fost bun în literatura didactică a diferitelor provincii, a scos din uz cărți de mare valoare, înlocuindu-le cu cele pe cari Centrul le-a impus, pe o cale sau alta. (Cazul cu admirabilele cărți de limba română ale regretatului Virgil Onițiu, ș. a.) Ardealul, a cărui literatură didactică se întrebuința până înainte de război, și în școlile din vechiul Regat (cărțile de Gavril Munteanu, Dr. I. Meșotă, Ion Popescu, Petru Pipoș, V. Goldis, ș. a.) a căzut jertfă monopolului exclusiv al Bucureștilor.

3. Pentru școlile minoritare și pentru școlile civile sau nu s'a tipărit nimic, sau ce s'a tipărit este de o așa natură, încât, cu extrem de puține excepții, mai mult compromite cultura românească, decât o recomandă.

4. În general, literatura didactică de

astăzi se remarcă, pentru unele ramuri, printr-o supra producție cantitativă, în detrimentul calității, coborându-se la nivelul unei simple afaceri de comerț, rentabilă pentru editori și uneori și pentru autori, dar fatală pentru cultura tinerelor generații.

5. Din punctul de vedere al execuției tehnice, literatura de astăzi, cu puține excepții este mai prejos de orice critică.

În ce privește cauzele acestei situațiuni ele s'ar putea reduce la una singură:

Nu s'a recunoscut valoarea în sine a acestui ram al literaturii, nici de societatea românească, nici de scriitorii și de oameni de știință, nici de societățile de cultură, în frunte cu Academia Română. — care este lipsită de o secție filosofică-pedagogică, — nici de oamenii de școală, nici de autoritatea școlară superioară și nici de vreuna din marile edituri din țară.

Remediile cari se impun pentru îmbunătățirea situației ar fi următoarele:

Literatura didactică trebuie scoasă din halul de întreținere comercială a editurilor și autorilor, în care se găsește de un timp încoace. Ea trebuie să devie o problemă serioasă de stat, mai serioasă decât aceea a clădirilor școlare și chiar decât a schimbării legilor școlare, cari, ele, n'au fost în stare să aducă cu sine un progres real al educației și al culturii noastre.

Caracterul de stat va trebui să se manifeste:

1. Prin înstituirea unui Consiliu al literaturii didactice, independent, eventual făcând parte din Consiliul general al Instr., constător din oameni de școală, din oameni de știință, din literați delegați de societățile de cultură și din tehniciani (editori). Acest Consiliu va putea avea un număr nelimitat de consilieri tehnici și specialiști ocazionali. El se va ocupa de întreaga literatură didactică de toate gradele de învățământ.

2. Prin înființarea unei edituri de stat, proprii sau privilegiate, care să publice bine, solid și ieftin, toate cărțile de școală.

Consiliul pentru literatura didactică va avea următoarele atribuții:

1. să studieze literatura didactică din trecut și de astăzi;

2. să facă o revizuire și o selecționare radicală a literaturii didactice de azi, eliminând imediat cărțile notorice sau impunându-le schimbările necesare;

3. să se îngrijească de o literatură

didactică întru totul corespunzătoare, în conformitate cu cele zece puncte stabilite mai sus.

În scopul din urmă:

1. Se va introduce, pentru timp de 10 ani d. e., un fel de monopol al cărților de școală, în sensul că nu se vor putea tipări și pune în circulație decât cărți cari au fost prealabil cercetate și premiate de acest Consiliu.

2) Cărțile premiate vor fi proprietate Statului, care va retribui pe autori cu premii, materiale și morale, prin ceea ce s'ar desființa specula deesonorantă, imorală și păgubitoare de astăzi, când elevii plătesc scump și des o marfă de regulă proastă, cel puțin ca execuție, dacă nu și altfel.

3. Pentru fiecare materie se pot premia câte cel puțin trei cărți de fiecare clasă.

Pentru asigurarea continuității, pe deoparte, de pe alta, pentru posibilitatea asigurării progresului literaturii didactice, una din cele trei cărți premiate, va putea fi înlocuită după cinci ani cu o carte nouă, dacă ea va întruni condițiile.

4. Edițiile se tipăresc pentru cinci ani.

5. Un Buletin al Consiliului va publica recenziile, articolele și observațiile cari se vor face de membrii corpului didactic în vederea îmbunătățirii cărților cu prilejul noilor ediții sau a înlocuirii lor cu cărți noi.

Poate că aceste soluții vor putea fi înlocuite de alții cu alte soluții, mai bune, ceea ce este însă sigur, e, că pe bazele de astăzi literatura noastră didactică nu mai poate merge și—in interesul viitorului culturii noastre, nu mai e permis să meargă.

Onisifor Ghibu

Aniversarea a 76 a lui Masaryk. — Poporul cehoslovac n'a scăpat prilejul de a sărbători și în acest an din nou pe Masaryk, și anume la 7 Martie, când a împlinit 76 de ani. Jurnalele consacră pagini întregi sărbătoririi prin condee autorizate și fragmente din scrierile politice și sociologice ale lui Masaryk. Cehoslovacia a săvârșit progrese uriașe sub înțeleapta conducere a lui Masaryk în cei 7 ani dela război încoace. Ea nu are aspectele unei țări noi, parcă de secole s'a condus singură, atâta experiență de stat și înțelepciune politică dovedesc cărmuirii ei. Alegând pe Masaryk ca președinte al său, republica cehoslovacă și-a încredut destinul în mâna cea mai sigură. Masaryk este un realist și un progresist, care știe să dea țării sale cele mai sigure direcții.

Asupra limbii

I. Cum se serie în zilele noastre

Este oare limba literară — limba cultă, am zis eu odată, căci mi se părea expresia mai potrivită, — este ea îndeajuns stabilită, pentru ca celor ce se depărtează, sau merg alături de normele ei, să li-se poată imputa că nu știu românește? ... Aș crede că da; fiindcă avem acum, în succesiunea timpului, atâția scriitori, meșteri-făuritori ai materialului prim, original, poporan-istoric, încât alcătuirea de dânsii clădită, ne dă, dacă nu un instrument atât de desăvârșit ca acela al limbii literare a popoarelor mai vechi în cultură (francez, german), însă unul care trebuie să fie respectat, mai înainte de a porni noi să-i dăm mai departe dezvoltarea.

Avem o temelie bună, și solidă, la care au pus mâna meșteri-zidari, ca Alecsandri, Const. Negruzzi, Bălcescu, Cogălniceanu, Titu Maiorescu, Eminescu; apoi, după Odobescu, pleiada: Creangă, Vlăduț, Caragiale, Delavrancea, Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Goga; — să nu ni-se impute că toți aceștia din urmă n'ar fi contemporani; sunt contemporani, pentru că este una și aceeași epocă pe care o ilustrează, fiecare cu personalitatea lui artistică deosebită, și totuși convergentă.

Nu vreau să ating aici chestiunea estetică, — ci numai pe aceea a făuririi limbii. Ceea ce atâția meșteri, prin operele lor nemuritoare au stabilit, ca limbă, este un bun câștigat, la care putem să mai adăugăm, dacă avem ceva, dar nu se cadă să-l pădăuim.

Limba literară — sau cultă — poate să fie stabilită; ea nu poate să fie fixă; desigur, fiindcă limba este un organism, la fel, în această privință, cu organismele de ordine fiziologică; — atâta doară, că viața ei poate să fie mai lungă, poate nesfârșită, întrucât, cu mîntea noastră, putem să ne închipuim nesfârșitul. Dar este supusă evoluțiunii.

Cum însă eu, aproape contemporan cu Eminescu, am să privesc o evoluțiune, care chiar de pe acum, vrea să-mi transforme limba lui, nu atât de veche, dar cu atât mai înțeleaptă, într'un idiom arhaic?

De exemplu: Eminescu zice, undeva:

„O, te admir, progenitură de origine romană...”

Aproape nu mai văd acest cuvânt scris — adică tipărit — altfel decât: origină.

Sau:

„Fantazie, fantazie, — când suntem numai noi singuri...”

...Deschid unele gazete, sau chiar volume de literatură, și nu mai văd decât: fantezie.

Este evident că această fantezie n'avem să o punem în contul evoluției, normale, firești, a limbii noastre literare, — ci avem de-a face cu o înrîurire, laterală, a mult iubitei limbi franceze. Dar dacă după regulile lexicale — sau cum să le zic? — ale acelei limbi, neolatine ca și a noastră, cuvântul original fantasia, a primit după al doilea a, un i, care l-a transformat în ai, va să zică: fantaisie (francezul cel puțin a păstrat pe a, în ortografie), — oare aceleași reguli stăpânesc și neolatina noastră? Nicădecum. Fantezia am maimuțărit-o după francezi, și cred

că cu astfel de pilde ei s'ar simți mai puțin onorați, decât dacă i-am imita în altele.

Origină? — Aș putea să spun, în mod mai mult sau mai puțin savant (ceea ce nu este specialitatea mea), că neologismele, luate în limba noastră neolatina, își urmează regulile lor. Adică: zic pagină fiindcă este paginam, dar zic origine, fiindcă este originem. Lăsând neologismele, — zic: margine și nu margină, lature și nu latură. De ce? Să-mi explice acest lucru un profesor de limba și literatura noastră, pe care a trebuit să ni-l importăm din Mesopotamia, fiindcă Ioan Paul nu putea să se ridice la înălțimea acelei catrede (îi lipseau fusteii dela scară).

Vasăzică: Dacă noi, sau copiii noștri, vom citi în Eminescu: origine sau fantazie, va trebui să zicem: acestea sunt arhaisme?!

Nu știu dacă vom ajunge până acolo. Dar eu, cu voia cititorilor, voi mai continua.

Ion Gorun

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

OPERA

EBREA

Ultimea premieră a Operei noastre, E-breea de Halevy a avut Luni și Miercuri interpreți noi în cele patru roluri principale. Astfel Rașela a fost cântată de D-na Aca de Barbu care a avut unul dintre cele mai mari succese ale d-sale în acest rol. În Eudoxia s'a prezentat d-ra Dobranscaia, o nouă solistă a operei. D-sa a cântat cu perfectă stăpânire a mijloacelor scenice și vocale, dând dovada unei voci puternice cu resurse bogate, plină de culoare. D. Saghin, un tânăr tenor liric, a debutat cu succes în Leopold. Vocea d-sale are un timbru plăcut, întindere considerabilă, putere suficientă chiar în registrele de sus. Acțiunea și jocul de scenă, cu toate emoțiile debutului, satisfăcătoare. Eleazar a fost cântat de d. Giacomo Borelli, care dacă nu a fost la înălțimea reclamei ce i-s'a făcut la București, a dat totuși o interpretare plină de dramatism rolului bătrânului evreu. Vocea d-sale deși în notele forte a fost uneori de o stridentă, guturalitate neîngăduită unui mare cântăreț, a avut și momente când a vibrat intens și totuși curat. Dansul balerinei, lipsit de expresia grotescului, dat la premieră de d. Ligeti.

CONCERTE

Musica corală a fost cam neglijată, în timpul din urmă, în centrul cultural și artistic al Ardealului. Faptul se explică poate și prin pretențiunile mai mari ale publicului nostru al cărui gust artistic a

evoluat mult, datorită educației pe care i-o dă Opera. Acest public nu mai poate tolera astăzi coruri improvizate cari altă dată erau ascultate de multe ori pentru singurul motiv că interpretau bucăți naționale și constituiau singura distracție mai delicată pe care împrejurările și mijloacele de atunci i-le permiteau. Dar totuși, nu se poate spune că în societatea românească a Ardealului nu există o bună tradiție în privința cultivării muzicii corale. Probe sunt corurile bănățene și mulțimea de coruri din orașele noastre de provincie. Această tradiție, pe care în Capitala Ardealului a cultivat-o cu cunoscuta-i pricepere și dragoste regretatul maestru G. Dima, — se cerea continuată astfel, ca să satisfacă cerințele societății clujene, evaluate în gust. Și se mai cerea continuată pentru un motiv de o deosebită importanță pentru evoluția culturală a acestei societăți: trezirea dragostei pentru muzica populară. — Concertul dat de corul conservatorului sub desăvârșita conducere a maestrului prof. A. Bena nu numai că a satisfăcut exigențele publicului, dar arta cu care au fost interpretate bucățile a trezit un adevărat entuziasm față de muzica populară. Bucăți de Dima, Kiriac, Mureșanu, Bena au putut sta fără scădere alături de cele ale marilor maeștri universali Ceaikovsky, Mendelssohn, Meyerbeer, Schumann, datorită nuanțării subtile pe care le-a dat-o maestrul. De aceea sărbătoarea muzicală pe care ne-a dat-o d-l A. Bena în săptămâna trecută o dorim repetată cât de des.

CONFERINTE

M. Botez: Femeia în timpurile moderne

Chestiunea feministă se pune cu tot mai multă insistență la noi. Ea începe chiar să fie desbătută într-o lumină mai științifică așa cum societatea apuseană obișnuiește să o trateze, așezându-o printre problemele fundamentale ale ei. D-l prof. Botez a înfățișat problema așa cum o prezintă ultimele rezultate ale cercetărilor biologice, dând, totodată, egală importanță și aspectului ei social, îndeosebi la noi. D-sa a arătat cum biologia, oricât ar pretinde-o, nu poate tranșa definitiv problema delimitând strict cele două sexe. Căci atribute pe care această știință le găsește la unul dintre sexe se pot găsi, cu o simplă privire, și la celalalt. Se pot găsi multe femei mai rezistente decât bărbații și cu aceleași aptitudini psihice, pe cari obișnuința ne-a făcut să le atribuim numai sexului tare. De aceea rezultatele biologiei trebuie completate cu observația socială. D-sa a arătat rolul femeii în diferite epoci ale societății. Cele mai mari binefaceri pe cari femeia le-a adus societății au pornit din mijlocul familiei. Societatea modernă a început să uite acest lucru aruncând femeia în profesii cari îi aduc atât de puține roade. Femeia modernă și îndeosebi femeia română n'ar trebui să uite de rolul pe care îl are în consolidarea familiei, acum când viața noastră publică nu poate fi însănoșită, decât prin grija deosebită, pe care ea ar trebui să o poarte acestui nucleu fundamental al societății.

M. Șerban: Chestiunea Shakespeare-iană

Figura „celui mai mare dramaturg al lumii“ devine tot mai populară la noi. Pe scena Teatrelor noastre în fiecare an putem vedea câte una sau două dintre creațiunile lui, tragedie sau comedie, ori și una și alta. În timpul din urmă doi profesori universitari specialiști în studiul literaturii engleze: d-nii I. Botez dela Iași și Dragoș Protopopescu dela Cernăuți au pus „problema Shakespeare-iană“ în două reviste dintre cele mai serioase.

Misterioasa figură a scriitorului genial care încă nu se poate identifica definitiv, a preocupat, dela începutul veacului trecut încoace, mereu spiritele cercetătorilor literari. Aceeasă „problemă“ a format și esența conferinței d-nei Șerban, ținută în 7 Martie sub auspiciile „Soc. Femeilor Ortodoxe“.

După o introducere prea mult desvoltată, în care a dat o caracterizare generală a întregii opere dramatice a lui Shakespeare, semnalând necesitatea unor conferințe, pentru comentarea operei lui, cu ocazia reprezentărilor date de Teatrul Național, d-na Șerban a trecut la expunerea

teoriilor mai principale, cari s'au născut pentru explicarea enigmaticei figuri. Actorul cu numele William Shakespeare, din datele păstrate de istorie despre el, reiese că a fost un modest burghez, ca toți burghezii, care n'a putut avea nici cultura și nici virtutea personală pentru a scrie operele cari astăzi poartă numele lui. Al-tul trebuie să fie autorul. Dintre multele teorii formulate în jurul acestei probleme mai convingătoare este pentru conferințiară teoria fostului ei profesor dela Paris, Abel Lefranc, care este în același timp și cea mai nouă. D. Lefranc susține că autorul pieselor lui Shakespeare trebuie să fi fost William Stanley, al șaselea contele de Derby. Argumentele puternice ale profesorului francez sunt următoarele: Contele este unul dintre marii învățați ai timpului său, contemporan cu „actorul“ Shakespeare, având și o situație socială înaltă, care i-a dat putința să aibă acea experiență de viață, vădită în alcătuirea pieselor sale. Era un temperament viguros și ducea o viață originală. Sunt dovezi sigure că îi plăcea foarte mult teatrul și scria în acest gen. Mai mulți membri ai familiei lui au dovedit un mare interes pentru teatru. William Stanley era și un om de drept, ceace ne explică competența juridică vădită în piesele presupuse ale sale.

Coincid apoi unele motive din operă cu unele momente din viața sa.

Ascunderea autorului sub anonim nu e o excepție pentru vremea aceea. Dar contele de Darwin avea și motive personale pentru a nu se da pe față și anume motive politice. Prin originea sa era îndreptățit la tronul Angliei și pentru libertatea cu care privește viața regilor în piesele sale ar fi fost suspectat de regele din timpul său.

Va rămânea teoria lui Lefranc mult timp în picioare?

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Revista Universitară, Nr. 2. — Într'un articol, care semnaleză necesitatea culturii sociale și politice în Universitate, d. prof. D. Gusti găsește caracteristica veacului nostru în deșteptarea sentimentului social și politic. Sub regimul absolutist al veacurilor îndepărtate din era noastră toată puterea statului era concentrată în mâna prințului și a unei clase privilegiate, singura categorie de oameni cultivați conform spiritului vremii. Democratismul veacurilor mai nouă a trecut puterea în mâna poporului numeros. Astăzi statul nu mai este al prințului, ci al națiunii, și prin națiune se înțelege o categorie socială mult mai largă decât era clasa nobililor în timpul evului de mijloc. Națiunea o formează masa unui popor. Dar trecând asupra masselor responsabilitatea pe tărâmul politic, în vremile mai nouă s'a impus ca necesitate inexorabilă problema cultivării acestor masse, pentru a fi la înălțimea misiunii, pe care le-o încredințază istoria.

„Mai ales societatea românească are nevoie ca adâncirea și împrăștierea culturii

politice și sociale să meargă mână în mână odată cu lărgirea drepturilor politice și obligațiilor sociale; căci la noi socializarea și politizarea societății este încă în fașă, pentrucă viața publică și constituția nu s'au desvoltat odată cu evoluția națiunii, ci s'au desvoltat artificial sub influența teoriilor și exemplelor străine. Cultura socială și politică are tocmai menirea să ajute procesul de apropiere și adaptare reciprocă între popor și constituție“.

Năzuința Românească. — În epoca fuziunilor politice neizbutite, în pragul acestui an s'a făcut la Craiova o fuziune literară. Două reviste, cari se distingeau amândouă printr'un nivel literar superior: „Suflet Românesc“, care nu împlinesc nici un an de existență și ceva mai bătrâna „Năzuința“ au fuzionat prin personalul redacțional și — prin titlu chiar, dându-ne o nouă revistă, cu titlul de mai sus, care-și numără anii după ai celui mai bătrân dintre părinți.

Noua revistă este mai substanțială și mai viguroasă. Comitetul de conducere și de cea mai intensă activitate, numără a-lătura de fecundul prozator Dongorozi, de nu mai puțin activul istoriograf literar și traducător Al. Popescu-Telega, etc. dela vechea „Năzuință“, pe poeții cu scrisul stilizat N. I. Herescu și T. Păunescu-Ulmu și pe folcloristul N. Ploșor dela „Suflet Românesc“. Întăiele două numere, apărute până acum, îndreptătesc frumoase speranțe de viitor pentru acest magazin literar al Olteniei.

Neamul Românesc Literar, serie nouă. — Părăsind direcția „Universului Literar“, care tânjea sub conducerea d-sale, d. N. Iorga a scos în „serie nouă“ vechea revistă populară, săptămânală, acum când cealaltă revistă literară, condusă de d-sa, „Ramuri“ dela Craiova, nu mai apare decât lunar. Neamul Românesc Literar are multe asemănări cu Universul Literar de sub direcția d-lui Iorga: permanentul articol de fond al directorului, un articol critic al d-lui Sân-Giorgiu și o variată, ca valoare, operă literară. Insemnăm din n-rul 14, care ne stă înaintea, o simțită poezie, de o expresie sugestivă, a d-lui Vasile Bogrea și un pastel dragut, în genul impresionist, semnat C. Ionescu-Olt.

Cronica nu depășește în valoare capitalul respectiv al vechiului Univers Literar.

Viața Românească, Ianuarie. — Din întâiul număr, cu un bogat conținut, din anul acesta, al revistei ieșene, reținem studiul d-lui N. Davidescu despre „Estetica poeziei simboliste“.

La noi critica nu se împacă deabinelea când e vorba să dea o definiție și să îngrădească în timp curentul simbolist în poezie. D. Davidescu, unul dintre esteticianii noștri cu temeinică pregătire, încearcă acum, după articolașele critice mai mărunte, adunate în cele două volume de „Aspecte și direcții literare“, să delimiteze fenomenul estetic numit „simbolism“ cu o argumentație mai întinsă. D-sa găsește că simbolismul este o continuare în adâncime a romantismului de-

la începutul veacului trecut. Utilizând libertățile romantice și propagându-le și în tehnica versurilor, simbolisții au adâncit experiența lăuntrică, personalizând-o în același timp până la anarhie uneori. Simbolismul apare ca „o reacțiune împotriva raționalismului german (Goethe) la început, și a pozitivismului și naturalismului francez apoi, desfășurată sub steagul idealismului filosofic.“ — Atât prin substratul filosofic al poeziei sale, cât și prin personalismul din construcția ei, cași din limbă, la noi Eminescu trebuie socotit un precursor al simbolismului.

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Campania antituberculoasă

Orice acțiune măreață și-a avut întotdeauna propovăduitorii, apostolii și chiar martirii săi, cari prin jertfa muncii și a vieții lor au ridicat monumente faptice nepieritoare ideilor, în slujba cărora și-au pus toată truda unei munci entuziaste. Istoria înregistrează multe nume de eroi, cari prin pornirea marțială a fiii lor au săvârșit acte, cari au imprimat cursului vremii pecetea propriei lor valori. Știința își are și ea martirii săi iar în serviciul ideilor generoase umanitare veșnic s'au găsit oameni, cari să militeze cu adevărat convingere, până la isbândă desăvârșită. Timpurile moderne au scos la iveală și accentuiază încontinuu importanța unui valoros factor de progres, factor care de mulți este privit ca cea mai puternică pârghie a propășirii în orice ramură de activitate omenească. E vorba de sănătate. Omul normal e sănătos. Boala este un accident, o anomalie. Medicina luptă să înlăture aceste anomalii din sânul societății sau să reducă la un minimum posibil influența nocivă a factorilor morbizi. Lupta aceasta a devenit mai acerbă după războiul care ne-a învățat să prețuim în adevărata sa valoare omul, elementul vital din care se compune unitatea de bază a națiunii: familia. După război s'a intensificat lupta contra boalelor sociale.

Uneori vehemența lor a luat proporțiile unei cruciade, mai ales acolo, unde conștiința valorii capitalului uman pentru asigurarea prosperității integrale este mai trează. Și în această ordine de idei rostul luptei contra boalelor sociale și mai ales contra tuberculozei nu mai are nevoie de a fi demonstrat. La noi eforturile combative contra acestui flagel social s'au canalizat în cadrele societății pentru profilaxia tuberculozei, al cărui director general este d. Dr. S. Irimescu.

Lupta antituberculoasă în țara noastră se îmbină și se confundă în mod armonios cu numele d-lui Dr. Irimescu. D-sa de multă vreme luptă cu toate armele pe cari condeiul dibaci și știința actuală i le pune la dispoziție cu multă dărnicie. Prin articole de jurnal, prin conferințe, prin broșuri, d. Dr. Irimescu s'a străduit să trezească opinia publică față de pericolul național iminent al tuberculozei, fie enunțând principii ofensive de luptă, fie contribuind la formarea unui front defensiv puternic contra anumitor idei și ten-

Reviste primite la redacție:

Educația IX Nr. 2-3; Țara de jos III. 2—3; Neamul Românesc Literar (serie nouă, I. Nr. 15); Țara Noastră VII, No. 10; Universul Literar XLII, No. 10; Răsăritul VIII No. 6; Adevărul Literar și Artistic VII, No. 274;

Cărți:

Virgil Bărbat și Fl. Ștefănescu-Goangă: Extensiunea Universitară. Cluj, 1926, lei 35.

dințe dăunătoare binelui public, de cari desigur că cititorii își aduc aminte. Dr. Irimescu a militat mult pentru legiferarea antituberculoasă și dacă astăzi suntem pe cale de a avea și noi o lege contra tuberculozei, d-sale trebuie să-i fie recunoscătoare salubritatea publică, atunci când mulțumitoare că i se pregătește o astfel de lege, vede nu numai părțile sale susceptibile de modificări impuse de considerațiuni eugenice și medico-sociale multiple, ei recunoaște și utilitatea principiilor din cari a luat naștere acea lege.

Avem înaintea o broșură cu expunerea pe care d. Dr. Irimescu a făcut-o la adunarea generală a Societății pentru profilaxia tuberculozei (25 Iunie 1925). Cu o bogăție de detalii puțin obișnuită d-sa ne zugrăvește situația tristă din țara noastră, creată prin mortalitatea excesivă datorită tuberculozei și făcând comparații cu stările din diferite țări, pledează pentru nevoia urgentă de a se legifera și la noi lupta contra tuberculozei; căci într'adevăr adoptarea proiectului depus în acest senz (cu amplificările strict necesare) „se impune ca o măsură de apărare socială și de apărare națională“.

Oficiu de orientare profesională pentru copii.

Ni se promite instituirea apropiată a unui oficiu de îndrumare profesională, așezământ de o ardentă utilitate pentru care s'a pledat adeseori în coloanele acestei rubrici. Opera aceasta — pe cale de realizare — va fi rodul unei colaborări dintre direcția asistenței sociale și direcția asigurărilor sociale.

Se indică și conducătorul acestui oficiu, actualmente numai în proiect. Deoarece e vorba de o instituție, care până acum n'a existat la noi, chestiunea va forma mai întâi obiectul unor discuțiuni în sânul comitetului format pentru acest scop și în care intră medicii pe de o parte și persoane versate în materie de asigurări și problemele muncii pe de altă parte. De atenția cu care se va soluționa problema adărnă în mare parte viitorul orientării profesionale în țara noastră.

Soc. „Principele Mircea“.

Creată pentru a veni în ajutorul copiilor de sân, soc. „Principele Mircea“ a pătruns adânc în nevoile simțite de populația nevoiașă și astăzi numărul fragedelor vârstare, cari se bucură de îngrijirile

salvatoare ale acestei societăți este așa de mare, încât utilitatea existenței sale nu numai că este admisă în mod unanim, ci impune o concentrare și mai numeroasă de inimi caritabile, cari să-și dea obolul muncii și devotamentului lor pentru ocrotirea tinerelor unități biologice, lipsite de îngrijire și de laptele mamei. În Cluj societatea „principele Mircea“ a amplificat dispensarul pentru copii din Mănăstur, împărțind ajutoare în bani și în îmbrăcăminte celor nevoiași.

În anul trecut la dispensarul societății s'au dat 2828 de consultații la copii sănătoși și bolnavi. Din veniturile de 334 de mii lei s'au cheltuit 250 de mii lei, sporul averii societății fiind deci de 84 mii lei, dispunând și de un imobil în care este instalat dispensarul.

Avertismente volante.

„Liga Națională franceză contra pericolului venerian“ și alte ligi și societăți asemănătoare sau identice caută să asigure difuziunea anumitor idei și precepte prin foi volante sau fișe (numite de obicei tract-uri), pe cari le împărtășie la anumite ocazii, la conferințe, pe străzi sau în localuri publice. Stilizate cu grije și plasate cu persistență, cu răbdare neobosită, tracturile își îndeplinesc misiunea cu deplină fidelitate, asigurând infiltrarea noțiunilor elementare de profilaxie și altele. Iată de pildă ce spume un astfel de tract, vorbind despre sifilis: „Sifilisul nu este o boală rușinoasă și nu este nici o boală venerică, pentru că adeseori rezultă dintr'o contaminare accidentală. Este o boală microbiană, ea și tuberculoza. E o boală contagioasă, insidioasă și vicleană, care se transmite prin contact direct sau indirect, prin intermediul diferitelor obiecte“ și așa mai departe.

Dr. Aurel Voina

Noul catalog de ziare Rudolf Mosse. — Primim catalogul presei din România, ediția a doua, pe anul 1926, al Agenției de publicitate Rudolf Mosse S. A. din București. Prin acesta, pomenita agenție tinde să pună anual la îndemâna vieții noastre economice o lucrare care corespunde unei reale nevoi. Desvoltarea economică este strâns legată de publicitatea prin presă. Comerțul și industria țării noastre nu se mai pot dispensa de puternicul lor auxiliar, care este presa.

A fi bine informat asupra caracteristicii fiecărui ziar sau a fiecărei reviste, asupra prețurilor de publicitate, asupra dimensiunii paginilor și a coloanelor, în fine: a avea o vedere generală asupra întregii prese românești, cu toate datele absolut necesare pentru facerea reclamelor, este de enorm folos, — ceea ce oferă cu prisosință Catalogul de presă Rudolf Mosse.

Fără să mai vorbim și de contribuția lui la desvoltarea presei, ținem să accentuăm în primul rând că acest Catalog este de o remarcabilă valoare pentru comerțul și industria noastră. Catalogul presei din România al Agenției de Publicitate Rudolf Mosse, dovedește că, înainte de orice alt gen de reclamă, publicitatea prin presă este singura cu adevărat eficace.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

DINCOLO DE MASCA UNGARIEI

Societatea Națiunilor care perseverează în credința nestrămutată în pace, conștientă de rolul nespus de important și hotărâtoare influență ce o are presa asupra opiniei publice a popoarelor, a adresat tuturor societăților de presă din diferitele țări, un apel prin care le invită a participa la marea acțiune de răspândire a ideii de pace, care se impune ca o datorie elementară pentru ceice după măcelul mondial consideră pacea ca un ideal omenesc.

Cum, spiritul pacific a fost recunoscut și primit de toate țările, prin reprezentanții lor autorizați: parlamente și guverne, s'a crezut că răspunsul la apelul Societății Națiunilor va fi pretutindeni favorabil.

Dar, iată că din Ungaria, țara care a cerut și cere sprijinul marilor puteri chiar referindu-se la intențiile ei de pace, s'a auzit un răspuns care a uimit Europa întreagă.

Reprezentanții tuturor societăților ungare de presă au iscat un răspuns de-ade dreptul provocator, din care transpiră cel mai înfocat spirit de revanșă. Reprezentanții presei din Ungaria — și cum ei sunt făuritorii opiniei publice de acolo, putem zice că sunt reprezentanții Ungariei întregi — în răspunsul lor au spus-o deschis: da, vrem pace, dar numai dupăce Ungaria va fi reintegrată în vechile ei teritorii.

După falsificările de bancnote și declarația aceasta, chipul Ungariei, adevăratul ei chip, nu cel ce ni-l înfățișează oportunismul diplomaților, se desenează precis. Dar noi suntem siguri că în urma acestei orientări tot Ungaria va avea de pierdut.

Horia Trandafir

Criza din Franța. — În ședința de Sâmbătă noaptea camera franceză a dat un vot nefavorabil unui proiect de guvernul lui Aristide Briand cu mențiunea a respingerea proiectului se va considera ca vot de neîncredere în guvern. Și astfel Franța, care de multă vreme este într-o criză abia abia mascată, pe urma unui proiect de importanță redusă, a fost târâtă din nou într-o fază acută a acestei crize, agravată prin faptul că Briand era în agraia plecării sale la Geneva, unde îl așteptau probleme tot atât de importante cași opera lui recentă de importanță mondială: Locarno. Votul extremelor din stânga și dreapta a pus Franța într-o situație critică. Președintele Doumergue a sesizat importanța acestui eveniment — reacționarii cari cobeau de mult ideea unei dictaturi și-au reeditat la moment teoriile — și după știrile cele mai noi depune toate insistențele pentru formarea unui nou cabinet Briand, în care nu e imposibil să ocupe un portofoliu chiar

Caillaux. Dacă Briand ar refuza sau ar eșua încercarea lui de forma noul cabinet, singurul în stare a curma criza printr-un guvern care să obțină majoritate în actualul parlament pare a fi Herriot. (În ultimul moment înainte de încheierea revistei am primit știri că noul guvern francez a fost constituit sub președinția d-lui A. Briand.)

O soluție în chestia fixării salariilor muncitorești. — Sindicatele muncitorești germane în adunarea lor generală anuală au supus discuției și marea problemă a fixării salariilor. Ele au dat următoarea soluție interesantă: „sindicatele sunt de părere, că salariile reale ale timpului de pace nu pot fi luate, cu titlu absolut, ca limită maximă a evaluării și aprecierii salariilor. Un salariu real mai ridicat nu poate fi atins decât în mod simultan cu creșterea productivității. Apoi efortul fizic al muncitorului nu este nicidecum factorul a cărui influență să fie primordială asupra productivității: aceasta depinde în primul rând de o economie industrială mai rațională și de o gestiune economică mai bine sistematizată. Aceste două lucruri la rândul lor nu sunt realizabile decât dacă puterea de absorbire a pieței interioare crește în mod potrivit...” Evident că soluția indicată aci este bine judecată: factorul producției prevalează, iar crizele s'au ivit din cauza supraproducțiilor neputând fi consumată cantitatea de marfă aruncată pe piață. Un mai bun control al necesităților și o acomodare la ele, scutește țările de criză și înlătură mizeria muncitorimei.

A cruța timpul. — Una din tainele progresului uman constă în arta de a ști să cruți timpul. Despre arta întrebuintării timpului vorbește d. Nic. Basilescu prof. universitar la București în coloanele ziarului „Argus”, făcând o dare de seamă asupra aspectelor de viață ale Londrei. În metropola britanică sunt mari financiar cari la ora 3 d. a. încă n'au luat cafeaua. La amiază nu se închid în mod obligatoriu magazinele și băncile, dimpotrivă stă în deplina voie a proprietarilor să închidă ori nu. În țara noastră toți cetățenii sunt nevoiți să țină închise prăvăliile trei ore la amiază; toată lumea se înțelege că-și va petrece vremea aceasta în jurul unei mese copioase și-și va face netulburată siesta. Câtă vreme se pierde în acest chip în țara românească? se întreabă cu regret d. Basilescu și cititorii cari știu să prețuiască timpul? Și pe acest teren este nevoie de o reformă, pentru a ne occidentaliza.

Greva studentească. — Ca observatori ai fenomenelor sociale ce apar pretutindeni, nu ne putem eschiva când e vorba să judecăm ce se petrece sub ochii noștri chiar. Greva studentească oricât de puțin unitară ar fi, oricât de păgubitoare ar fi, este astăzi fapt, și nici o încercare de a ascunde adevărul nu poate fi folositoare. Dimpotrivă. Numai recunoașterea situației date și reacționarea cuminte

poate fi de folos. Închiderea Universităților? Aceasta este o soluție de refugiu, de lăsată, o soluție nedreaptă, pedepsindu-se în același timp studenții vinovați și nevinovați și păgubindu-se cultura țării. Deci domnilor guvernanți rezolvați imediat ce e just în memoriul studențesc și dați posibilitate elementului astfel satisfăcut să urmeze studiul. Prin un strop de bunăvoință ministerială majoritatea grevistă din universități va deveni minoritate, cu atât mai vătos că tot mai clar se desenează o nouă mentalitate în sânul tinerimei universitare.

Greva avocaților. — Că greva studentească este abia o latură a unui fenomen cu cauze mai adânci decât se crede, a cărui origină este de căutat în febra generală de care e cuprinsă întreaga noastră viață publică, o dovedește și o altă grevă, din nou iminentă, greva avocaților, ale căror doleanțe de asemenea nu găsec nici satisfacere nici ascultare. Guvernarea cu urechile astupate, cu ochii legați, nici odată nu a dat roade bune. Nemulțumirile maselor nu trebuie scurmate, căci explozia lor bruscă poate fi păgubitoare. Dar, urechilor astupate zadarnic le vorbești.

Aspecte morale din Europa. — Cititorul care urmărește cronică judiciară a ziarelor europene, rămâne uimit de avântul ce l-a luat criminalitatea în Europa. Țări cu structura morală crezută sănătoasă furnizează cercetătorului atent date cari pun pe gânduri. Chiar ultima săptămână ne-a adus două știri despre fapte cari dacă nu ne îndreptățesc la generalizare, totuși sunt simptomele crizei morale prin care trece Europei. Aproape în același timp în Franța și Germania s'au produs două scandaluri în învățământ. Eroul scandalului francez este un profesor universitar, savant cu renume, care pentru a trece la examen studentele, le cerea să treacă mai întâi prin brațele lui, iar al celui german e tot un profesor care și-a satisfăcut pornirile bestiale murdărind nevinovăția mai multor zeci de copii de 8—14 ani. Dar câte și câte asemenea acte de cari auzim zilnic, nu ne dovedesc bestializarea omului!

Adunarea generală a societății de binefacere clujene „Caritatea”. — În ziua de 28 Februarie a. c. s'a ținut a IV-a adunarea generală a societății de binefacere „Caritatea”, care prin meritele câștigate pe terenul ocrotirii sociale, în decursul celor patru ani din urmă, este recunoscută ca una dintre cele mai active societăți feminine, din Cluj. Rezultatele obținute prin susținerea unui sanatoriu la stațiunea climaterică „Colibița”, care poate fi echivalată cu orice stațiune climaterică din Elveția, — îi dau dreptul la apreciere și recunoștință din partea tinerei generații care beneficiază de această muncă altruistă.

Neobosita prezidentă D-na Olivia V. Deleu ajutată de doamnele din comitet

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

c'un spirit de jertfă neobișnuit a făcut toate eforturile ca să susțină sanatoriul numai din contribuția benevolă a publicului generos, întrucât statul nu a contribuit cu nimic la această operă de asistență socială și națională, întreținând la Colibița fie gratuit fie pentru o sumă derizorie, în tot decursul verii, peste trei sute de studenți și elevi debilitați cari s'au bucrat de un bun tratament medical și o supraalimentație care le-a ajutat să-și refacă sănătatea sdruncinată.

Ca program pentru viitor societatea își propune după cum a spus în cuvântarea de deschidere, presidenta societății: „a desăvârși opera noastră de profilaxie a tuberculozei, înființând în anul ce vine și centre de alimentație cu unt, ouă și lapte, pentru tinerimea școlară. Primul din aceste centre va fi la Cluj. Aceasta depinde însă de sollicitudinea ce se va da de către ministerul Sănătății, cererei noastre, prin care solicităm o subvenție anume pentru acest scop și totdeauna și pentru ajutorarea sanatoriului din Colibița, pentru care prevedem un an de criză prin faptul reducerii simțitoare a donațiilor ce le primim“.

Bunele intențiuni ale societății sperăm că vor putea fi îndeplinite cu sprijinul marelui public și al statului de care societatea „Caritatea“ merită să se bucure cu prisosință. Noul comitet al societății este compus din doamnele: Alexandrina Tomescu, prezidentă de onoare; Olivia V. Deleu, prezidentă; Maria P. Barițiu, viceprezidentă; Elena Dr. Olariu, casieră; Membre în comitet: Olga Ionescu, Maia Dr. Dragomir, Jella Dr. Negrea, Nora Hosu, Cornelia Resch, Letiția Dr. Minea, Lucreția Dr. Slăvoacă, Elena Pușcariu, Alexandrina Dr. Pop, Sylvia Comșa, Hilda Beșa, Ana Dr. Gălan, Miți Dr. Hațieganu, Jeana Bobescu, Angela Lacea, Elena Muntean, Mărioara Șerban și Irina Toșa.

Erată. — În articolul „Germania în S. N.“ din numărul 9, s'au strecurat câteva greșeli, cari dau un alt înțeles textului. Astfel: în col. I. din pag. 155 în loc de „umanitate“ se va ceti „unanimitate“: în ultima coloană a aceleiași pagini se va ceti creșterea numărului membrilor din Consiliul S. N. prin venirea Germaniei dela 10 la 11, în loc de „dela 10 la 20“: cum din greșeală s'a cules. Alte greșeli mai neînsemnate cari s'au strecurat, cititorul le va îndrepta prin propria-i bunăvoință.

REDAȚIONALE. — 1. Rugăm a ni-se trimite manuscrise citite, scrise exclusiv cu cerneală.

2. Manuscrisele colaboratorilor externi se depun până Sâmbăta la orele 18; ale colaboratorilor interni până Marți la orele 18; iar ale cronicarilor până Joi ora 10.

3. Autorii cari pun note la articole sunt rugați a le numerota continuativ (dela 1 la X) pentru întreg articolul, nu pe filă de manuscrise.

Secr. de red.

Vitele Ardealului. — Era renumită crescătoria de vite în această provincie, în care pământul fiind în marea sa majoritate muntos și sărac, nu îngăduia o dezvoltare îndestulătoare a agriculturii. Vitele de măcelărie, îngrașate și bine îngrijite, erau căutate în toate țările. Am fi putut de sigur să acaparăm cu desăvârșire anumite piețe din Austria, Cehoslovacia și Germania, și să facem din comerțul nostru cu vite, și carne unul din cele mai mari izvoare de venit pentru țara noastră.

Marile taxe vamale, care au închis definitiv granițele noastre pentru export de vite, au înlocuit permisele și prohibițiile de export, care au dus la revoltătoare abuzuri. Și supt regimul permiselor, supt acel al taxelor vamale crescătorii de vite au fost loviți, exportatorii de asemenea, astfel că creșterea vitelor a scăzut, numărul vitelor noastre a scăzut considerabil, țara întreagă a pierdut puțința unei ridicări a activului balanței noastre comerciale.

Întreagă această politică nu are nici o explicație și nici o scuză. Motivul scumpirii cărnei în interior nu este real, fiindcă exportul se face din vitele crescute anume pentru aceasta, și la posibilități de export mari, crescătorii de vite propășesc, numărul vitelor cresc și carnea nu se poate scumpi.

Chestiunea mașinismului agricol. — Pentru desăvârșirea reformei agrare va trebui să înlocuim sistemul nostru primitiv de cultură intensă, printr'unul intensiv. Acesta din urmă nu va putea fi făcut de cât în tovărășii agricole de producție și folosindu-se mașini agricole. Prin urmare chestiunea mașinismului agricol este de mare însemnătate pentru viața noastră agricolă viitoare.

Guvernul s'a gândit că ar fi bine să „comercializeze“ și această „întreprindere“. Statului îi rămăsese în urma lichidării bunurilor inamice, mașini agricole foste ale firmei „Hofherr-Schrantz-Clayton-Shuttleworth“. Această avere a fost cedată „Primei societăți civile de credit funciar rural“ pentru a organiza o societate pentru comerțul și industria de mașini agricole.

Trebuia să se găsească încă o cale prin care să se aservească clasa țărănească „liberată“ prin împroprietărirea, pe care împrejurările sociale și politice de după războiu au impus-o.

Impozitele pe spectacole — Se studiază modificarea legii impozitelor pe spectacole, prin o mai bună și mai rațională clasificare a spectacolelor. Finanța va trebui să cedeze pasul Culturii aci.

Reducerea pe C. F. R. — Noul regulament al căilor ferate a fost schimbat. Permisele de călătorie ale ziaristilor se suprimă. Se acordă 120 permise — de ce 120? — pentru ziaristi, care vor fi împărțite de sindicat, se acordă încă 80 permise pentru administrațiile revistelor și

ziarelor cu câte două fotografii. Este un drept ce se răpește ziaristilor.

Se mențin pentru funcționarii și pensionarii Statului reducerile de 50 la sută. Se desființează reducerile acordate pentru familiile acestora.

Nu se vor mai acorda sub nici un cuvânt, avantajii de călătorie studenților universitari, elevilor, cercetașilor, coloniilor școlare, excursiunilor, turneelor de teatru, expozițiilor și târgurilor de mostre, și congreselor.

Dunărea navigabilă. — Cu începere de la 10 Martie se reiau cursele regulate de vapoare pe Dunăre, atât pentru călători, cât și pentru mărfuri.

Din nefericire, mai mult din vina Comisiunii Europene a Dumărei, adâncimea apei în canalul Sulinei a ajuns atât de mică în cât vapoarele de mare nu mai pot trece cu încărcătura întreagă și exportatorii, armatorii au pagube imense, în încărcările și descărcările inutile.

Impunerea la lux a mobilelor. — Ministerul de finanțe a admis concluziile memoriului fabricanților de mobile din țară și a ridicat valoarea garniturilor de mobile impozabile la impozitul de lux de 10 la sută dela 20.000 la 140.000 lei. Prin urmare garniturile mai ieftine de 140.000 lei nu vor avea să plătească impozit de lux.

Ultimul număr indice. — La plecarea guvernului liberal îi vom face un bilanț obiectiv al întregii sale autorități economice. Până atunci însă nu putem să nu observăm că indicele de scumpete, care la venirea partidului liberal la cârmă țării era ceva peste 2000, adică prețurile erau mai scumpe de 20 ori ca cele dinainte de războiu, astăzi este de peste 4800, adică prețurile sunt de 48 ori mai scumpe ca cele dinainte de războiu.

Guvernul liberal plecând ne lasă de două jumătate ori mai săraci, mai goi și mai dezorganizați.

Ce folosim din toate echilibrările bugetare ale d-lui V. Brătianu, când viața noastră economică e ruinată, când cu toate sporurile treptate funcționarii sunt mai rău plătiți astăzi ca în 1922, când demoralizarea a cuprins țara de sus până jos?

Au apărut:

ISTORIA LITERATURII ROMANEȘTI de N. Iorga, vol. I. Ed. II. revizuită și larg întregită. București, editura librăriei Pavel Suru. Galea Victoriei 73. Prețul lei 200.

Sociologia Generală de Tr. Brăileanu. Prețul 140 lei. Se poate ridica dela Adm. rev. noastre; studenților li-se face reducere de 40 lei la exemplar.

Sub tipar:

Dr. Iuliu Hațieganu: SIFILISUL VISCERAL MEDICAL. Prețul lei 400

„ASTRA“

PRIMA FABRICĂ ROMÂNĂ DE
VAGOANE ȘI MOTOARE S. A.

LICENȚA EXCLUSIVĂ DE FABRICAȚIUNE ÎN
ROMÂNIA-MARE PENTRU CAZANE MODERNE
CU ÎNALTĂ TENSIUNE

CAZANE SECȚIONALE SISTEM GEFLA

PENTRU PRESIUNE DE REGIM PÂNĂ LA 32 ATM.

PENTRU OFERTE A SE ADRESA:

DIRECȚIUNEI UZINELOR DIN ARAD

SAU

**REPREZENTANȚEI GENERALE S. A. R.
DE INVESTIȚIUNI ȘI FURNITURI**

BUCUREȘTI

STRADA PARIS 4 BIS.

Adresa abonatului

Lumea

PRETENȚIOASĂ

cumpără pretutindeni produsele

FABRICEI

„Hess“

*Prima fabrică de bomboane și cio-
colată din Transilvania Soc. Anon.*

BRĂȘOV

Telefon 671 și 215

PRIMĂRIA ORASULUI CLUJ

Nr. 137—1926 cons.

Publicațiune

Se aduce la cunoștință generală că în ziua de 16 Aprilie 1926 orele 10 a. m. se va ține licitație publică pentru numerotarea locurilor de mormânt din cimiterul public al comunei.

Ofertele închise și sigilate se vor prezenta la ora licitației în ședința Consiliului orașenesc (la Primăria orașului sala No. 1) Condițiunile de licitație se pot vedea în camera No. 4 dela primărie în fiecare zi de lucru între orele oficioase.

Ofertanții se vor conforma art. 78—83 din Legea contabilității publice.

Cluj, la 26 Ianuarie 1926.

Primar: *Dr. Utalea*

CONSILIULUI ORAȘULUI CLUJ

Nr. 1080—1926 cons.

ANUNȚ

Se aduce la cunoștință autorităților, că eliberarea biletelor de pescuit pe sezonul 1926 Oficiul Silvanal al orașului (Str. Cogălniceanu Nr. 4) o va face cu următoarele prețuri:

1. Un bilet pentru pescuit cu unghița 50 (cincizeci) Lei.
 2. Un bilet pentru pescuit cu rețea 200 (două sute) Lei.
 3. Un bilet pentru pescuit cu mreaja 250 (două sute cincizeci) Lei.
- Pescarii aflați fără bilete vor fi strict pedepsiți.

Cluj, la 2 Martie 1926.

Primar: *Dr. Utalea*

Secretar: *Moga*

Intreprinderile Forestiere Române

SOCIETATE ANONIMĂ

Capital Social și Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:

CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND NO. 36

UZINELE:

Valea-Drăganului gara Poieni, Coșnea gara
Trotuș, Lesnic halta, Vețel, Cloșani

Adresa telegrafică: „FORESTIERA“

TELEFON: 11—50

Desfacerea mărfurilor se face prin Reprezent.
Generală

„Comerțul Lemnului“ S. A.

CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 38.

Adresa telegrafică: „C O L E“. — Telefon No. 11—50.